

Sari Ala-Uotila

MONIKULTTUURINEN KIRJASTO

Raili ja Reima Pietilän suunnitteleman
Hervannan kirjaston kehityssuunnitelma

Sari Ala-Uotila

MONIKULTTUURINEN KIRJASTO

Raili ja Reima Pietilän suunnitteleman
Hervannan kirjaston kehityssuunnitelma

TIIVISTELMÄ

Sari Ala-Uotila: Monikulttuurinen kirjasto – Raili ja Reima Pietilän suunnitteleman Hervannan kirjaston kehityssuunnitelma
Diplomityö
Tampereen yliopisto
Arkkitehtuuri
Ohjaaja: Yliopistotutkija Satu Huuhka
Toukokuu 2019

Tampereen kaupungin Hervannan kirjaston tilallisuus ja toiminnallisuus ovat aikakaudelta, jolloin kokoelmat varaavat paljon tilaa suhteessa kohtaamiseen mahdollistavalle tilalle. Perinteiselle hiljaiselle kirjastotilalle on edelleenkin tilausta, mutta sen rinnalle on noussut muitakin tavoitteita ja tehtäviä.

Tämän päivän länsimaista globaalia yhteiskuntaa muokkaa eniten digitalisaatio ja monikulttuurisen yhteisön kasvu. Kirjaston yhteiskunnallinen painotus on luoda tasa-arvoa edistävä julkinen tila, joka mahdollistaa eri kulttuurien välisen vuoropuhelun. Digitalisoituminen ja alati moniarvoistuvampi yhteiskunta aiheuttaa kansalaisten yksilöllistymistä ja pirstaloituneemman elämäntavan, mutta paradoksaalisesti kirjaston rooli fyysisenä kohtaamispaikkana korostuu. Yleiset kirjastot voivat olla niitä harvoja tiloja, joissa erilaiset ihmiset altistuvat toistensa arvoille ja näkemyksille. Kirjastolla on potentiaali olla niin kutsuttu matalan intensiteetin kohtaamispaikka, joka edistää julkista keskustelua ja näin ollen demokratiaa.

Hervannan kirjasto on ansiokkaan arkkitehtipariskunnan, Raili ja Reima Pietilän, suunnittelema. Pariskunta loi Hervantaan 1970- ja 80-luvulla ainutlaatuisen post-modernistisen kaupunkikeskuksen, kun suomalainen arkkitehtuuri oli muutoin menettämässä näkyvyyttään ja muuttumassa universaaliksi massaksi. Hervannan kirjasto on yksi keskusakselin hienoimmista sisätiloista. Tässä työssä käsiteltävää kirjaston kehityssuunnitelmaa ohjaa merkittävästi rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo.

Suunnitelmassa alkuperäiset kirjastotilat rakennuksen toisessa kerroksessa säilyvät perinteisenä hiljaisena kirjastotilana. Osa aikaisemmista ensimmäisen kerroksen toiminnoista saa väistyä, ja kerros muuntuu kansalaisten kohtaamispaikaksi. Kirjaston saavutettavuuden ja houkuttelevuuden parantamiseksi sisäänkäynti on suunnitelmassa näkyvämmällä paikalla ja erilaisiin oheistoimintoihin panostetaan. Suurimpana yksittäisenä muutoksena kirjaston kerrokset yhdistetään yhdeksi virtaavaksi tilaksi avaamalla välipohjaan aukko kupolin alle. Kerroksien välinen yhteys korostuu uusilla näyttävillä portailla. Samalla arkkitehtuurin alkuperäinen keidasidea voimistuu. Suihkulähde, palmupuut ja beduiinitelttä muistuttava kupoli ovat Hervannan kirjaston sydän.

Avainsanat: Hervannan kirjasto, kirjastorakennukset, monikulttuurisuus, Raili ja Reima Pietilä, Hervannan keskusakseli

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Sari Ala-Uotila: Multicultural library – Development plan of Hervanta library originally designed by Raili and Reima Pietilä
Master theses
Tampere University
Architecture
Supervisor: Senior Research Fellow Satu Huuhka
May 2019

Hervanta library’s interior design is from an era where the focus has been on the space requirements of the collections rather than promoting interaction. There is still need for quiet space but other objectives and functional requirements have since been getting more attention.

Modern western society is being transformed primarily by digitalization and growing cultural diversity. The social aspect of a modern library is to provide a public space that promotes equality and enables interaction between different cultures. Digitalization and society becoming increasingly plural leads to individualism and diverse ways of life. In this setting the role of libraries as a physical meeting places is emphasized. Public libraries may be some of the few places where people are subjected to each others different values and views. Libraries have potential to be low intensity meeting places that promote public debate and democracy.

Hervanta library has been designed by the commendable architects Raili and Reima Pietilä. The couple designed a unique post modern center in the 1970s and 80s when there wasn’t very much uniqueness or diversity in Finnish architectural design. The library has one of the most elegant interiors in comparison to the other public buildings in Hervanta civic complex. The renovation plan in this thesis takes into account the value of the building in cultural history.

In the design the original space on the second floor is kept as a quiet area. Some of the original functionalities supported on the first floor must make way for a space that better supports interaction between people. The entrance has been moved in order to make the library more accessible and there is also a focus on supporting supplementary activities. The biggest single change is to create one big flowing space by removing the structure between the floors under the dome. Unity of space between floors is emphasized with the addition of new classy stairs which also add to the original oasis like design. The fountain, palm trees and the dome resembling a Bedouin tent are the heart of Hervanta library.

Keywords: Hervanta library, library buildings, multiculturalism, Raili and Reima Pietilä, Hervanta civic complex

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

Alkusanat

Opintojen loppupuolella kiinnostuin vanhasta rakennuskannasta ja korjausrakentamisesta. Sain diplomityön aiheeni kaupungilta, kun mietimme yhdessä mikä aihe olisi ajankohtainen juuri Hervannan kaupunginosassa. Kiitos erittäin mielenkiintoisesta aiheesta kuuluukin Tampereen kaupungin tilakeskuksen hankkearkkitehti Kirsti Hankelalle. Vaikka aihe tuli kaupungilta, on työ kuitenkin täysin omani. Syvennyin niihin aiheisiin, jotka itseäni kiinnostivat eniten. Oli mukava uppoutua Raili ja Reima Pietilän Hervantaan suunnitelmaan rakennukseen, joka on jäänyt muiden heidän teostensa varjoon. Aihe jaksoi kantaa koko työn teon ajan ja olisi kantanut vielä paljon pidempäänkin.

Kiitos myös kirjastonjohtajille, nykyiselle ja eläkkeellä oleville, joilta sain paljon kiinnostavaa tietoa Hervannan kirjastosta. Suuri kiitos myös arvokkaista neuvoista ja kannustuksesta diplomityöni ohjaajalle yliopistotutkija Satu Huuhkalle. Kiitos myös läheisilleni kaikesta.

Tampereella, 8.5.2019

Sari Ala-Uotila

Sisällys

Tiivistelmä	III
Abstract	III
Alkusanat	IV
Sisällys	V

1 JOHDANTO

1.1 Diplomityön tausta ja tavoitteet	6
1.2 Työn rakenne	

2 MONIKULTTUURINEN KIRJASTO

2.1 Tausta	7
2.2Muuttuva kirjasto ja moniarvoistuva yhteiskunta	8
3.3 Kirjasto matalan intensiteetin kohtaamispaikkana	9
2.4 Suunnitteluperiaatteet	10

3 RAILI JA REIMA PIETILÄN SUUNNITTELEMA HERVANNAN KIRJASTO

3.1 Perustiedot	11
3.2 Rakennushistoria	13
3.3 Valmis kirjastorakennus	16
3.4 Merkitys	22
3.5 Muutokset ja muutosvaiheet	23
3.6 Nykytila	26

4 SUUNNITELMA

4.1 Alkutiedot	32
4.2 Arvotulkinta	33
4.3 Suunnitelma	34
4.4 Visualisointikuva	39

5 LOPUKSI

40

LÄHTEET	41
---------	----

1 JOHDANTO

1.1 SUUNNITTELUTYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Hervannan kirjasto on tullut peruskorjausikään. Samalla on hyvä miettiä toiminnallisuuden kehittämistä. Kirjasto on suunniteltu aikakaudella, jolloin tilasuunnittelua on ohjannut kokielmien vaatima tila. Kirjastojen rooli on kuitenkin muuttumassa ympäröivän yhteiskunnan mukana. Länsimaista globaalia yhteiskuntaa muokkaa eniten digitalisaatio ja monikulttuurisen yhteisön kasvu. Tämä haastaa ajattelemaan kirjaston tilasuunnittelua uudelta kantilta.

Kirjasto on myös osa kulttuurihistoriallisesti arvokasta Raili ja Reima Pietilän suunnittelemaa Hervannan keskusakselia. Kirjaston kehityssuunnitelmassa on osattava tunnistaa ne arvokkaat piirteet, jotka kuuluu säilyttää ja ne ominaisuudet, joita voi korostaa.

Työssä huomioin sekä rakennuksen kulttuurihistorialliset arvot että moniarvoistuvan yhteiskunnan vaatimukset. Tavoitteenani on muuntaa vanha arvokas Hervannan kirjasto uuteen ja ajankäyttöä käyttötarkoitukseen.

1.2 TYÖN RAKENNE

Työn toisessa osiossa selvitan taustoja yhteiskunnan rakenteellisesta muutoksesta, ja miten se vaikuttaa kirjastotilojen suunnitteluun.

Kolmannessa osiossa kuvailen minkälaisessa rakennuksessa Hervannan kirjasto on, ja miksi se on sellainen kuin on. Osio perustuu korjausrakentamisen jatkokurssi B:llä tekemääni rakennushistorialliseen selvitykseen pois lukien tilat, jotka eivät ole olleet kirjaston käytössä.

Kirjastorakennus on osa suurempaa Pietilöiden suunnittelemaa kokonaisuutta, joten kattavan kuvan saamiseksi, käsittelen yleisellä tasolla keskusakselin syntyhistoriaa ja arkkitehtuuria. Tarkemman kuvauksen teen koko kirjastorakennuksesta, koska itse suunnitelmaosuudessa haluan ajatella koko kirjastorakennusta uusin silmin.

Neljäsosio on kehityssuunnitelma Hervannan kirjastosta, jossa olen yhdistänyt kahden aikaisemman kappaleen annin.

2 MONIKULTTUURINEN KIRJASTO

2.1 TAUSTA

Kirjastojen rooli on muuttumassa länsimaiden rakenteellisten muutosten myötä (Audunson, 2005: 429). Nyky-yhteiskunta on hyvin moniarvoistunut ja puhutaan myös monikulttuurisuudesta. Vaikka päivittäisessä puheessa sillä viitataan yleensä etniseen monikulttuurisuuteen ja länsimaiden ulkopuolelta tuleviin maahanmuuttajiin, monikulttuurisuus käsittää myös sukupolvien välistä, sosiaalisten taustojen ja eri koulutustason omaavien ihmisten välistä kulttuurieroja (Audunson, 2005: 430). Korkeakoulutetun 30-vuotiaan kosmopoliitti naisen ja 60-vuotiaan veturiasentajamiehen maailmankuva voi olla hyvin erilainen.

Yhteiskunnallinen murros on tiedostettu kirjastoalalla. Vuoden 2017 alussa tuli uusi kirjastolaki voimaan. Demokratian ja sananvapauden lisäksi kirjaston uutena tavoiteena on edistää aktiivista kansalaisuutta. Yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus on nostettu tärkeiksi tavoitteiksi. Laissa on myös lista yleisen kirjaston tehtävistä, joissa on konkreettisemmin esitetty kirjastolain uudet tavoitteet. Kirjasto haluaa tehdä arvopohjaansa näkyvämmäksi ja vahvistaa yhteiskunnallista roolia. Yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistäminen on suurin yksittäinen muutos edelliseen kirjasto-

lakiin verrattuna.

Kirjasto on ollut synnyttämässä vapaata, itseajattelevaa modernia ihmistä. Yleinen kirjasto on tarjonnut vapaan pääsyn aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöön. Moderni kirjastotiede ei kuitenkaan ole aina ollut suvaitsevainen ja kaikkia arvoja ja näkemyksiä tukeva. Ymmärtääksemme kuinka tärkeä yhteiskunnallinen rooli julkisella kirjastolla on ja mitä tämä yhteiskunnallinen murros tarkoittaa, on palattava hetkeksi historiaan.

2.2 MUUTTUVA KIRJASTO JA MONIARVOISTUVA YHTEISKUNTA

Moderni kirjastotiede sai alkunsa Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa noin 170 vuotta sitten. Yhdysvaltoihin saapui miljoonia maahanmuuttajia ja yleisen kirjaston tavoite oli esitellä heille amerikkalainen kulttuuri. Yhdysvaltain kansalaisia luotiin toisista kansoista ja kulttuureista. Voidaankin sanoa, että kirjastotiede on monikulttuurisuudesta syntynyt. Sen ajanjakson vaihe monikulttuurisuudessa ei kuitenkaan tukenut suvaitsevaisuutta tai moniarvoisuutta vaan yleinen kirjastotiede oli väline maahanmuuttajien sulauttamisessa dominoivaan kulttuuriin. Kirjaston idea perustui valistukseen, tarkoittaen, että jokin tieto tai kulttuuri on parempi kuin toinen. Merkittävä tekijä julkisen kirjastoaatteen synnyssä on ollut myös työväestön sivistäminen. 1700-luvulla alkanut modernisaation kehitys oli johtanut kaupungistumiseen. Maaseudulta kaupunkiin muuttaville kirjasto tarjosi tarvittavia tietoja, pätevyyksiä ja taitoja tässä yhteiskunnan rakenteellisessa muutoksessa. (Audunson, 2005:430).

Nopeasti teollistuneiden länsimaiden kulttuuri ja väestörakenteelliset muutokset olivat suhteellisen muuttumattomia. Toisen maailmansodan jälkeisten vuosikymmenien kirjastotiedettä voidaan kuvata hyvin yksikulttuuriseksi (englanniksi mono-cultural) useimmissa Euroopan valtioissa. Nuoret perivät vanhempiensa kulttuurisen taustan (työväenluokka versus porvaristo). Etniset vähemmistöt olivat vielä näkymättömiä tai heidät oli vaimennettu. Kirjaston pääasiallinen rooli oli tarjota pääsy aineistoihin, jotka tukivat dominoivan ja porvarillisen kulttuurin edistämistä. (Audunson, 2005:431).

Muutos kirjastoksi, jollaisena sen nykyisin tunnemme, alkoi tapahtua 1960- ja 70-luvulla, kun etunenässä nuoriso alkoi kehittää omaa identiteettiään ja kyseenalaistaa yhtä kulttuurista totuutta. Kirjastoista tuli paikkoja, jotka tarjosivat tietoa monista kulttuureista. Ymmärrettiin, että eri kulttuurit ja tiedot

ovat arvokkaita ja niiden välillä ei tehdä arvoeroa. Hallitseva kulttuuri laskettiin alas samalle tasolle muiden kulttuuristen ilmaisujen kanssa. Maahanmuutto länsimaiden ulkopuolelta on entisestään lisännyt kulttuurista monimuotoisuutta ja antanut sille uutta syvyyttä ja suuntaa. (Audunson, 2005:432)

Monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden hyväksyminen ja edistäminen korostaa kuitenkin myös demokraattista ongelmaa. Demokratia ymmärrettynä yhteiskuntana, joka perustuu laajan julkisen keskustelun perusteella tehtyihin kollektiivisiin päätöksiin, edellyttää riittävän suurta kulttuurista yhdenmukaisuutta. Nykypäivän kirjastot ovat tämän haasteen edessä, kuinka edistämme monimuotoisuutta ja monikulttuurisuutta, mutta samanaikaisesti edistämme yhtenäisyyttä (Audunson, 2005:432).

Norjalainen kirjastotieteiden professori Ragnar Audunson (2005:433) on sitä mieltä, että suvaitsevaisuus todennäköisesti kasvaa, kun kirjastosta luodaan paikka, jossa eri kulttuureihin kuuluvat ihmiset voivat tavata ja kommunikoida. Kuitenkaan kulttuurien välinen kommunikointi ei tapahdu itsestään (Audunson, 2005:433). Tämän päivän digitaalinen ja monikulttuurinen yhteisö aiheuttaa yksilöytymistä (englanniksi individualisation) ja pirstaloitumista (englanniksi fragmentation). Elämme omassa henkilökohtaisessa kuplassamme. Digitalisaatio lisää kommunikoinnin määrää, mutta vaihdamme ajatuksia vain niiden ihmisten kanssa, jotka jakavat samat kiinnostuksen kohteet ja arvot. Meidän ei tarvitse kohdata niitä henkilöitä, jotka edustavat toisia arvoja ja näkemyksiä.

Yhteiskunnalle kansalaisten yksilöityneempi ja pirstaloituneempi elämäntapa on haaste. Demokratia kuitenkin tarvitsee julkisen kohtaamispaikan, jossa samassa maantieteellisessä yhteisössä elävät voivat tavata ja vaihtaa näkemyksiään. De-

Laki yleisistä kirjastoista

2§ Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on edistää:

- 1) väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin;
- 2) tiedon saatavuutta ja käyttöä;
- 3) lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa;
- 4) mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen;
- 5) aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus.

6§ Yleisen kirjaston tehtävät

Yleisen kirjaston tehtävänä on:

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;
- 2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;
- 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;
- 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;
- 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;
- 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Yleisellä kirjastolla voi olla 1 momentissa mainittujen tehtävien lisäksi valtakunnallinen kehittämistehtävä, alueellinen kehittämistehtävä ja erityinen tehtävä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi yleisellä kirjastolla tulee olla tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö.

Kuvio 1: Lakiyleisistä kirjastoista 1492/2016
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161492>

mokratia myös edellyttää riittävää yhteistä identiteettiä ihmisiltä, jotka kuuluvat eri kulttuuriryhmiin. Ilman fyysisiä paikkoja, joissa keskustelua voi käydä, ei saavuteta demokraattiseen keskusteluun perustuvia päätöksiä. Meidän täytyy siis luoda kirjastosta paikka, jossa eri kulttuuriisiin yhteisöihin kuuluvat ihmiset voiva tavata toisiaan. Ymmärtämällä, että muillakin kulttuureilla on arvoa, suvaitsevaisuus todennäköisesti kasvaa. (Audunson, 2005:434)

2.3 KIRJASTO MATALAN INTENSITEETIN KOHTAAMISPAIKKANA

Norjassa on tehty laajaa tutkimusta kirjastoista kohtaamispaikkana. PLACE-tutkimuksessa (Public Libraries Arenas for Citizenship) Ragnar Audunson yhdessä työryhmänsä kanssa tutki kirjastoa monikulttuurisessa ja digitaalisessa kontekstissa. PLACE -tutkimuksen tärkeimpänä johtopäätöksenä voi sanoa, että kirjastolla on suuri potentiaali olla kohtaamispaikka yli etnisten, yhteiskunnallisten ja taloudellisten rajojen. Kirjastolla on ratkaiseva merkitys yhteenkuuluvuuden lisäämisessä paikallisissa yhteisöissä (Aabø & Audunson, 2012).

Tämän diplomityön kannalta kiinnostavaa on PLACE-projektin käsitteet matalan ja korkean intensiteetin kohtaaminen tai kohtaamispaikka. Korkean intensiteetin kohtaamispaikka on sellainen, jossa eletään ensisijaisten kiinnostuksen kohteiden parissa. Elämme sellaisissa paikoissa, jossa hallitsemme itseämme sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Käymme samoissa kahviloissa, liitymme itseämme kiinnostaviin harrastusseuroihin, vierailemme räätälöidyillä web-sivuilla tai radiokanavilla. Jos esimerkiksi henkilö, joka on kiinnostunut siamilaisista kissoista lainaa kissoista kertovan kirjan tai vierailee kirjastossa kaverin kanssa, jonka kanssa hän jakaa saman kiinnostuksen kohteen, kirjasto on heille korkean intensiteetin kohtaamispaikka. Jos hän samanaikaisesti altistuu ja tulee tietoiseksi muiden ihmisten arvoista ja kiinnostuksen kohteista, kuten jääkiekosta tai rock-musiikista, kirjasto näyttäytyy heille matalan intensiteetin kohtaamispaikkana.

Meille kaikille osallistuminen korkean intensiteetin areenoihin on elintärkeää. Se tuo tarkoitusta elämälle, tarjoaa yhteiskunnalle sitoutuneita ja osallistuvia jäseniä ja on tärkeää myös demokratian kannalta. Ihmiset, jotka eivät osallistu, ovat suuremmassa riskissä joutua eristetyiksi tai syrjäytyneiksi. (Audunson, 2005:436)

Mutta samanaikaisesti korkean intensiteetin areenat johtavat Audunsonin (2005:436) mukaan pirstaloitumiseen. Ne edustavat kulttuurisia ja sosiaalisia rajoja. Paikallisessa seurakunnassa ei vieraile muiden uskontokuntien edustajia tai sinfoniaorkesterin konserteissa rap-musiikin kuuntelijoita. Meistä voi tulla näkymättömiä toisillemme. Audunson otti esimerkikseen oman kotikaupunkinsa Oslon. Jos joku, ennestään Osloa tuntematon, vierailee eri kaupunginosissa, hän saa täysin erilaisen kuvan kaupungista. Jos hän viettäisi aikaa Grønland – nimisessä kaupunginosassa, hän luultavasti kertoisi, että Osloa hallitsevat intialaiset maahanmuuttajat. Mutta jos hän päätyisi Grünerløkkaan, hän näkisi siellä vain trendikkäitä ihmisiä, kuten opiskelijoita, älymystöä, it-konsultteja, ja noin 20-40-vuotiaita. Länsiosassa liikkuja puolestaan sanoisi, että Oslossa asuu 60-vuotiaita ja enimmäkseen naisia. Julkinen kirjasto sen sijaan on paikka, jossa havainnoitsija saa oikean kuvan väestön sosiaalisesta sekä etnisestä taustasta ja ikäjakaumasta. (Audunson, 2005:436-437)

Kuten edellä on mainittu, suvaitsevaisuuden saavuttamiseksi meidän täytyy ymmärtää, että myös muilla ihmisillä on arvoja ja näkemyksiä, jotka meidän täytyy hyväksyä. Korkeakoulutettujen 30-vuotiaiden kosmopoliitti naisten ja 60-luvulla syntyneiden duunaritaustaisten miesten on hyväksyttävä toistensa arvot ja näkemykset. Molempien on nähtävä ja hyväksyttävä Somaliasta muuttaneen pakolaisen mieltymykset ja arvosuuntauneisuus. Tämän saavuttamiseksi yhteiskunnan on institutionalisoitava matalan intensiteetin kohtaamispaikat. Emme voi odottaa, että 30-vuotias nainen, 60-vuotias mies ja pakolainen Somaliasta osallistuisivat samoihin korkean intensiteetin areenoihin. Jos he haluavat tavata ja kehittää suvaitsevaisuutta toisiinsa nähden, heidät on altistettava toisilleen matalan intensiteetin kokoontumispaikoissa. (Audunson, 2005:437)

Kuva 2: Helsingin keskustakirjasto Oodi on suunniteltu kansalaisten eläväksi kohtaamispaikaksi. Oodi vastaa moniarvoistuvan ja monikulttuurisen yhteisön tarpeita.

On paradoksaalista, että monikulttuurisessa yhteiskunnassa on vielä vaikeampi löytää tällaisia tarpeellisia matalan intensiteetin kohtaamispaikkoja kuin oli kulttuurisesti homogeenisessa yhteiskunnassa. Audunson (2005: 437) on nostanut esimerkkinä yleisradiotoiminnan, joka kuuluu tämän määritelmän mukaan matalan intensiteetin kohtaamispaikaksi. Ennen klassisen musiikin innokas ihailija odottaessaan suosikkikonserttiaan joutui alttiiksi urheiluohjelmalle, jazz-musiikille tai luennoille ulkopoliitikasta. Nykyisin radiokanavat ovat hyvin segmentoituja ja tv-kanavien määrä on kasvanut kolmesta moniin kymmeniin. Ylen kanavat Suomessa kilpailevat katsojista enemmän kuin esimerkiksi 80-luvulla. Julkinen kirjasto on yksi harvoista jäljel-

lä olevista kulttuurienvälisistä kohtaamispaikoista.

Monikulttuurisen kirjaston kehittäminen ei siis tarkoita ai-noastaan etnisiin ja kulttuurisiin vähemmistöihin räätälöityjen palvelujen kehittämistä. Audunsonin (2005:438) meidän kuuluu välttää segmentointivirheiden toistaminen. Kirjaston roolin uudelleen määrittely monikulttuurisessa ja digitaalisessa kontekstissa, kuten mainitsin aiemmin, elvyttää kirjaston arvon tärkeänä fyysisenä tilana. Täytyy siis pystyä suunnittelemaan matalan intensiteetin paikkoja, joissa altistumme erilaisuudelle.

2.4 SUUNNITTELUPERIAATTEET

Suunnitteluperiaatteeni mukaan kirjastoa ei räätälöidä yhtä kulttuurista yhteisöä varten. Kirjaston oheistoiminnot tulee suunnitella siten, että samalla pystytään palvelemaan esimerkiksi maahanmuuttajia, työttömiä tai vaikka 30-vuotiaan korkeasti koulutetun naisen tarpeita. Kirjasto on tarkoitettu kaikkien kansalaisten yhteiseksi tilaksi. Tämä ei ole uusi asia kirjastoalalla. Näin kirjastoissa on toimitu tilojen sallimissa rajoissa, mutta kaikkia käyttäjäryhmiä ei osattu ottaa huomioon tilasuunnittelussa. Esimerkiksi etätyöntekijöille on ollut heikosti tarjolla toimistotiloja ja erilaisten tapahtumien ja koontumisten järjestämisen mahdollistavia tiloja ei ole ollut tarjolla.

Matalan intensiteetin kohtaamisessa tapaa itselleen vieraan ihmisen ja kohtaa erilaisuutta (Aabø & Audunson 2012: 143). Tilanne on epävirallinen ja tapahtuu yleensä sattumalta. Kirjastot edustavat yksitä harvoista paikoista, joissa tapaa ihmisiä kaikista eri kulttuuriryhmistä ja siksi jo kirjastoon meneminen altistaa erilaisuudelle. Kirjastoja täytyy tietoisesti suunnitella niin, että kaikki käyttäjäryhmät huomioidaan.

Tatu Rauhala on arkkitehtuurin diplomityössään tutkinut yleistä kirjastoa yhteisöllisenä kohtaamispaikkana (Rauhala, 2016). Hänen tutkimuskulmansa on ollut eri kuin itselläni, mutta päätelmä sama. Kirjaston täytyy houkutella paljon ihmisiä, ja sen täytyy olla helposti saavutettavissa. Mitä enemmän houkuttelemme kirjastoon väkeä, sitä todennäköisemmin vuorovaikutusta tapahtuu. Arkkitehtuurin keinoina hän on listannut houkuttelevan ulkoasun (kuva 3), saavutettavan paikan ja eri käyttäjäryhmien huomioimisen tilasuunnittelussa.

Voimme erityisesti panostaa sellaisiin toimintoihin, jotka vetoavat moniin erilaisiin ihmisiin. Esimerkiksi hyvin suunniteltu lastenosasto palvelee ihmisiä eri kulttuureista. Lapset ovat aikuisia avoimempia aloittamaan keskustelua tuntemattomien kanssa ja he johdattavat vanhempiaan myös vuorovaikutukseen toisten lasten vanhempien kanssa. PLACE -tutkimuksessa huomattiin, että lapsille suunnatun

teatteriesityksen jälkeen monet lapsiperheet jäivät viettämään aikaa esityksen jälkeen. Samalla kun lapset leikkivät kirjahyllyjen välissä, useat vanhemmat alkoivat jutella keskenään, vaikka he eivät olleet ennestään kovin tuttuja (Aabø & Audunson, 2012:143).

Kirjasto on monelle korkean intensiteetin paikka. Käyttäjät menevät kirjastoon yleensä jonkin henkilökohtaisen tavoitteen takia (Aabø & Audunson 2012: 143). Oli se sitten työt, opinnot tai vapaa-ajan kiinnostuksen kohde. Pöytien ääressä opiskellaan, lehtiä luetaan uutistorilla, tietokoneilla tehdään hommia tai selaillaan aineistoa. Käyttäjät kutovat ympärilleen yksityisen verkon, joka ei erityisesti kutsu muita kommunikoimaan. Kirjastoon voidaan mennä ihan samasta syystä kuin jumppatunnille. Olemaan rinnakkain. Ihmiset ovat aktiivisempia ja saavat paremmin aikaan ryhmässä kuin jos he kuntoilisivat kotona yksin, tai kirjaston tapauksessa, tekemään töitä tai opiskelemaan. Tutkimuksessa huomattiin myös, että käyttäjät astuvat välillä ulos henkilökohtaisesta kuplastaan. He pitävät taukoa ja lähtevät kiertelemään kirjastoa ympäri. He saattavat juoda kahvikupin silmäillessään kanssaihmiä tai istua uutistorilla samaan tapaan kuin viettäisivät aikaa puiston penkillä. He voivat lukea jotain lehteä, jonka he sattumalta näkevät ja altistua aiheille, jotka eivät ole heille tuttuja. Houkuttelevaa uutistoria voi pitää esimerkkinä matalan intensiteetin paikasta (Aabø & Audunson 2012: 144). Kahvila on myös erittäin tärkeä tila, joka vetoaa moniin eri käyttäjiin.

Tärkeitä arkkitehtonisia tiloja tämän suunnitteluperiaatteen mukaan ovat siis vapaamuotoiset avoimet julkiset tilat. Esimerkiksi kahvilat, viihtyisät aulat, avotyöskentelyryhmät, pöytä- ja istuinryhmät.

Erilaiset tapahtumat ovat hyviä moneltakin kantilta. Ne houkuttelevat kirjastoon väkeä. Järjestetyt tapahtumat kuten esimerkiksi puhujavieraat ja konsertit ovat selkeä kirjastojen tarjoama keino, jolla ihmiset voivat kehittää omaa tietämystään, ja samalla ymmärtää muidenkin näkemyksiä. Tästä on olemassa jo hyvä esimerkkitapaus. Ruotsalaisen Sollentunan paikkakunnan kirjasto lanseerasi

tavoitteen 'The Arena Library', jonka tarkoitus oli luoda kirjastosta aktiivinen kohtaamispaikka (Talitplc). He järjestivät kirjastoon paikkoja erilaisiin kohtaamisiin. Tapahtumat, näyttelyt, kurssit ja eri puhujavierailijat toivat vuoden sisään tämän konseptin aloittamisesta, noin kaksinkertaisen määrän kävijöitä kirjastoon. Kirjastot ovat toki järjestäneet kursseja, näyttelyitä ja tapahtumia pitkän aikaa, mutta arkkitehtisuunnittelussa on hitaasti herätty suunnittelemaan erilaisiin tapahtumiin soveltuvia tiloja.

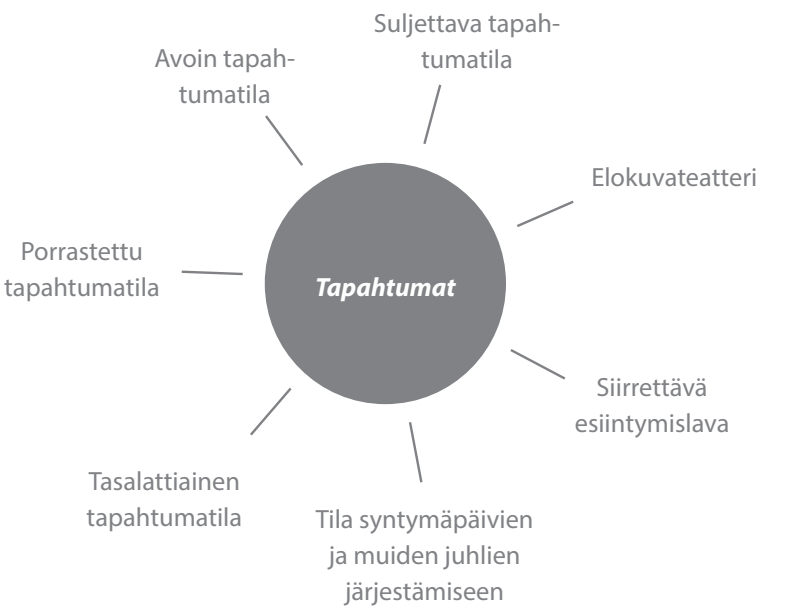
Tapahtumia on erilaisia, joten tarvitsemme erilaisia tiloja niitä varten. Tarvitaan porrastettuja ja tasalattiaisia tiloja, avoimia ja suljettuja. Tiloja esimerkiksi syntymäpäivien juhlimista ja kansalaisopiston kursseja varten, hiljaisia tiloja kuten kokoelmatiloja tai lukuhuoneita ja -nurkkauksia. Tärkeänä eri vuorovaikutustilojen suunnittelussa on myös, ettei tule voimakkaita rajoja ja tunnelmat sekoittuisivat joustavasti. (Rauhala, 2016:62). Esimerkiksi meluisat tilat olisivat lähempänä ulko-ovia ja hiljaiset kirjaston perällä.

Erilaiset sosiaaliset vuorovaikutustilat ovat siis tärkeitä. Rauhala (2016:65) on listannut sosiaalisina tiloina muuan muassa kahvilat, porrastetut oleskelutilat, ryhmätyö- ja kokoustilat. Itse koen, että ylipäättään vapaamuotoinen oleskelutila, vertauskuvallisesti tori sisätiloissa, joka muokkautuu kulloisenkin hetken mukaan, on erittäin tärkeä. Jossakin tilassa on hyvä olla esiintymislava.

Hiljaisia tiloja ei sovi myöskään unohtaa. Onhan kirjastoilla muitakin lakiin kirjoitettuja tavoitteita ja tehtäviä. Perinteiselle kirjastotilalle, hiljaiselle kirjahyllyin vuoratuille saleille, on edelleen tilausta. Uudet kirjastot ovat saaneet kritiikkiä siitä, ettei hiljaista tilaa tahdo enää löytyä, viimeisimpänä Helsingin keskustakirjasto Oodi. Moni kokee vielä, että kirjasto on kirjojen taivas, pyhättö, jonne voi kätkeytyä ja sukeltaa kirjahyllyjen väliin (Helsingin sanomat, 2019). Hiljaisuus voi olla myös katoava "luonnonvara" ja tulevaisuuden tutkija väittääkin, että sille on tulevaisuudessakin kysyntää (Tolonen, 2018).

Kuva 3: Rakennuksen ulkoasu houkuttelee kirjastoon (Rauhala, 2016:61)

Kuva 4: Tiloja tapahtumille (Rauhala, 2016:76)

3 RAILI JA REIMA PIETILÄN SUUNNITTELEMA HERVANNAN KIRJASTO

3.1 PERUSTIEDOT

Hervannan kirjasto on osa kaksi kerroksista tiilijulkisivuista rakennusta Hervannan keskustassa. Kirjasto valmistui tasan 30 vuotta sitten, kun Hervannan keskustaan rakennettiin toimintakeskus, jossa on kulttuuri- ja kunnallispalveluita. Raili ja Reima Pietilän Hervannan keskusakseli sai silloin lopullisen asunsa. Toisen kerroksen vallannut kirjasto on yksi hienoimmista julkisista tiloista Hervannassa.

Valmistuttuaan kirjastorakennuksen ensimmäisessä kerroksessa katutasossa oli paloasema, korttelipoliisi, kaksi liiketilaa, sekä nuorisotila Kupoli ja diskoteekki Cupola. Suurin käyttötarkoituksen muutos tapahtui keväällä 2004, kun paloasema sai uudet tilat toisaalle ja korttelipoliisin toimintaa supistettiin Hervannassa. Kirjaston lehtilukusali muutti entisiin korttelipoliisin tiloihin ja uutena toimintona Hervannassa aloitti tietotori, Paloaseman tilat muutettiin ravintolaksi ja pubiksi.

Hervannan kirjasto on yksi Tampereen 14:sta sivukirjastosta. Kirjasto kuuluu kaakkoiseen alueeseen ja toimii yhdessä Kaukajärven kirjaston kanssa. Kirjasto oli valmistuessaan ja on edelleen Tampereen toiseksi suurin kirjasto. (Metso hyötypin-

ta-ala 6770 m2, Hervanta 2000 hym2)

Hervannan kirjasto voisi olla koon puolesta pienen kaupungin pääkirjasto. Luonteeltaan se on kuitenkin Hervannan oma lähikirjasto. Kirjaston toiminta-alueeseen kuuluu lisäksi Hervantajärvi, osa Lukonmäestä ja Hallilasta ja Rusko. Lisäksi Hervannan kirjasto on lähin kiinteä kirjasto Vuoreksen asukkaille. Hervannan kirjaston toiminta-alueella on yhteensä noin 27 000 asukasta (vuoden 2012 luku). Muita yleisiä kirjastoja on Hervannassa yksi. Tampereen yliopiston Hervannan kampuksella on avoin tiedekirjasto, jonka aineisto on kohdennettu opiskelijoille ja tutkijoille.

Tampereen kaupunki omistaa ja hallinnoi toimintakeskusta. Kaupungin kotihoidon toimitilat siirtyivät hiljattain eteläiseen osaan rakennusta. Alkuperäisistä rakennuksen toiminnoista kirjaston lisäksi on säilynyt enää nuorisokeskus Kupoli ja diskoteekki Cupola. Kupolin tilat ovat päivisin leikkitoimintakeskuksena lapsille. Diskoteekki on viime vuosina ollut pääasiassa poissa käytöstä toiminnan tehottomuuden vuoksi.

Kirjaston nykyinen toiminta

Kirjasto on hervantalaisten aktiivisessa käytössä. Perinteinen kirjastotyö tapahtuu rakennuksen toisessa kerroksessa. Kirjastosali on iso avoin tila, jota kirjahyllyt jakavat osastoihin. Kirjahyllyjen väleissä on työskentelypisteitä, lukutuoleja ja rennompia sohva- ja tuoliryhmiä seurusteluun. Salia reunustaa pienempiä tiloja ja huoneita. Pohjoisreunustalla on henkilökunnan toimisto- ja sosiaalityilat sekä vahtimestarin valvontakoppi ja yleisö-WC:t. Itäisivulla on kaksi äänieristettyä pientä huonetta, joita asiakkaat voivat varata esimerkiksi ompeluun, laulamiseen, pianon soittoon tai ryhmätyöskentelyyn. Toisella puolella salia hiljaisena isompana tilana löytyy lukusali. Siellä voi lukea rauhassa tai työskennellä omalla kannettavalla tietokoneella. Salia varataan myös yleisötilaisuuksiin, elokuviin, koululuokille ja myös ulkopuolisille. Esimerkiksi kielikahvila järjestetään lukusalissa. Lukusalin takaosassa on kolme pientä huonetta, joista kahta käytetään henkilökunnan toimistotiloina. Yhdessä huoneista on digitointilaitteita ja Hervanta-kokoelma, johon kerätään kotiseututietoa Hervannasta. Kirjastosalissa on tietokonepaikkoja yhdeksän. Henkilökuntaa kirjaston toisessa kerroksessa on vakituksena 16, joista kaksi on vahtimestareita.

Rakennuksen ensimmäisen kerroksen koilliskulmassa on kirjaston lehtilukusali ja tietotori, jossa toimii neljä mediasihteerää. Asiakkaiden käyttöön tarjotaan työasemia, opastusta ja järjestetään kursseja tietokoneen ja internetin perusasioista. Tietotorilla pidetään opetusta myös rajatuille ryhmille kuten koululaisille. Tietotorin yhteydessä on myös toimisto mediasihteeireille.

Ympäri kirjastosalia järjestetään paljon erilaisia tapahtumia. Aikuisille on esimerkiksi tanssi- ja musiikkiesityksiä, tietokilpailuja ja kirjailijavierailuja. Lapsille on konsertteja ja esimerkiksi nukkketeatteriesityksiä. Kirjastossa on kaiken muun toiminnan ohella myös näyttelytila, joka on sataprosenttisessa käytössä.

Suojelutilanne

Pietilöiden suunnittelema keskusakseli on nostettu yhdeksi kohteeksi valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä eli RKY-alueeksi. Myös kantakaupungin yleiskaavassa 2020 keskusakseli on noteerattu yhtenä kulttuuriperintökohteista. Keskusakselin rakennuksista on uusien asemakaavojen myötä suojeltu toimintakeskus ja liikekeskus rakennustaiteellisesti arvokkaina ja kaupunkikuvan säilyttämisen kannalta tärkeinä rakennuksina. Käytännössä se tarkoittaa, että näihin rakennuksiin tehtäviä muutostöitä suunnitellaan yhdessä museoviranomaisen kanssa.

Kuva 5: Hervannan keskusta kuvattuna luoteesta.

Pietilöiden itä-länsisuuntainen keskusakseli, jonka kolme kortttelia näkyvät kuvassa. Ylhäällä kauppakeskus Duo, jonka vanhin osa (ent. Tapsan tori) on Pietilöiden suunnittelema. Alempana Toimintakeskus, joka koostuu kolmesta rakennuksesta. Alhaalla vapaa-aikakeskus ja seurakuntakeskus yhteenkasvaneena rakennuksena.

Kuvan lähde: <https://www.bing.com/maps>

3.2 RAKENNUSHISTORIA

Keskusakselin syntyhistoria

Hervannan kirjasto on keskeinen osa toimintakeskusta ja Hervannan keskusakselia. Hervannan keskusakselin historia sai alkunsa jo vuonna 1967, kun professori Aarne Ruusuvuori voitti uudesta kaupunginosasta järjestetyn ideakilpailun. Ruusuvuoren ehdotus oli ainut, joka sijoitti uuden kaupunginosan nykyisen Hervannan kohdalle. Ehdotuksessa olennaista oli myös Hervannan itäisen puoliskon yliopistojen yhteinen kampusalue ja läntinen asuinaluepuoli. Suunnitelmassa oli näkyvissä myös keskeisesti Hervantaa itä-länsisuuntaisesti halkova niin kutsuttu keskusakseli. (Närhi, 1993)

Hervantaa alettiin rakentaa 1970-luvun alussa. Ensin rakentui asuinalue Pohjois-Hervantaan. Korttelirakenteesta ja kerrostaloista tuli hyvin erilaisia kuin mitä Ruusuvuori oli suunnitellut. Rakennusyhtiöiden painostuksesta kerrostaloista tuli paljon korkeampia kuin alun alkaen oli ajatus. Elementtirakentamisen kultakausi 70-luvulla yhdistettynä paineeseen luoda tehokkaasti paljon asuinkerrostaloja kaupunkilaistuvaan yhteiskuntaan, loi Hervannasta monotonisen ja persoonattoman alueen. Arkkitehtuuri oli hyvin yksimateriaalista ja rakennukset oli sijoitettu tontille välittämättä paikan topografiasta. Hervannanmaan metsien jylhät kallioiset metsät oli hakattu ja louhittu taisaisiksi ja perustettu idealistinen, jopa 40-tuhannelle ihmiselle kaavoitettu uusi satelliittikaupunginosa. (Närhi, 1993)

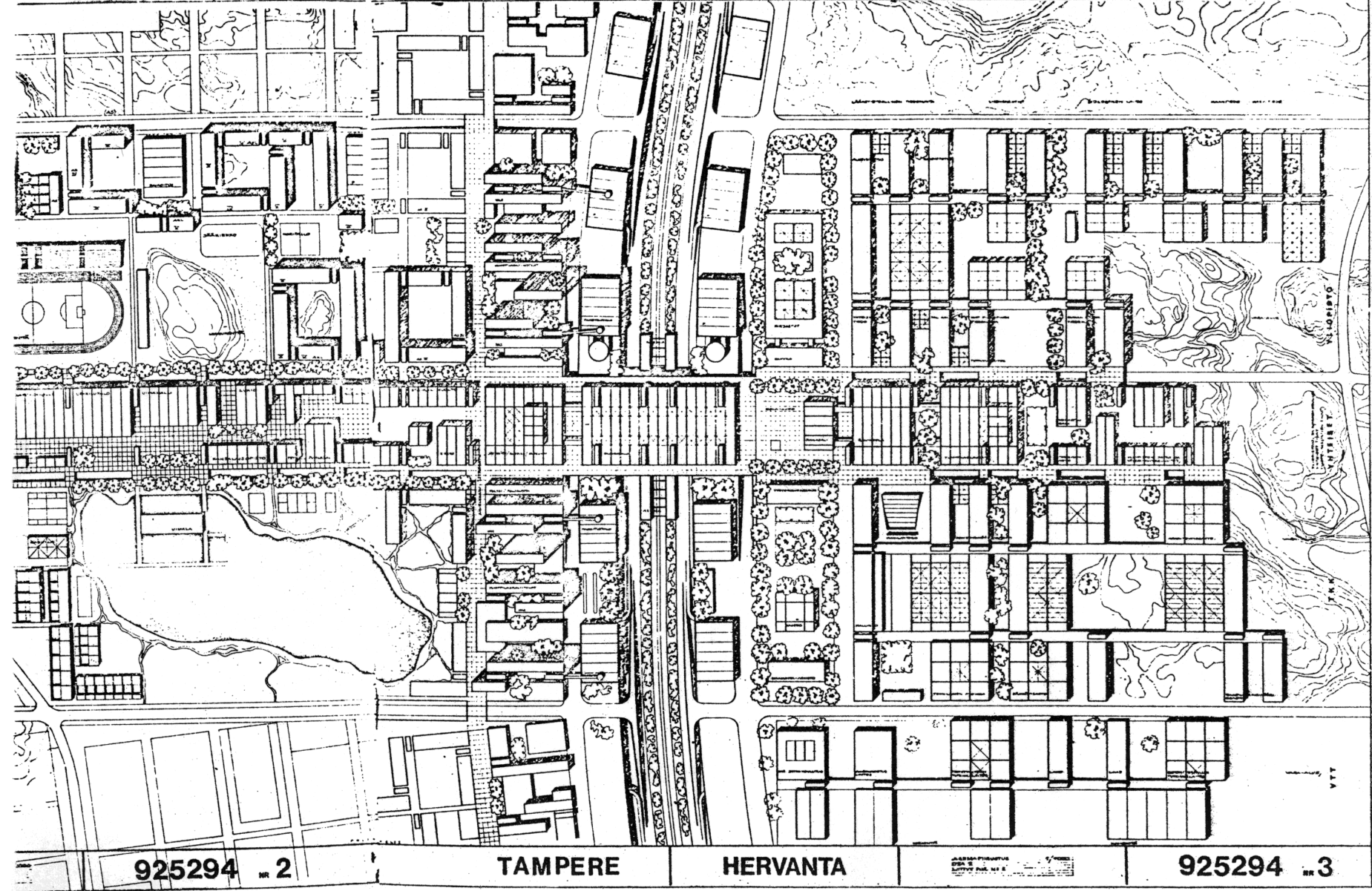
Rakentamisen aloituksesta ei ehtinyt kulua kauaa, kun kaupunki ymmärsi paikan liiallisen monotonisuuden. Kaupunki halusi kiinnittää Raili ja Reima Pietilän suunnittelemaan vielä rakentamatta ollutta Hervannan keskusakselia. Keskusakselin asemakaava valmistui vuonna 1974, ja sitä seuraavana vuonna Pietilöiltä saatiin yleissuunnitelma Hervannan keskustasta. Suunnitelmat etenivät nopeasti toteutukseen, ja ensimmäinen

vaihe valmistui jo vuonna 1979, kun yhteen kasvaneena rakennuksena keskusakselin länsipäähän nousi seurakunta- ja vapaa-aikakeskus (lyhennettynä vapari). Itäpäähän rakennettiin hyvin samaan aikaan myös Pietilöiden suunnittelema liikekeskus, jota pitkään kutsuttiin Tapsan toriksi.

Kului vielä kymmenen vuotta ennen kuin keskusakselin toinen vaihe, toimintakeskus, valmistui aikaisemmin rakennettujen Pietilöiden rakennusten väliin.

Toimintakeskukselle osoitettu tontti oli määriteltä jo 1974 valmistuneessa asemakaavassa. Tämä antoi suuntaviivat rakennusoikeudelle ja tilaohjelmille. Toimintakeskuksesta haluttiin kulttuuri- ja kunnallispalveluiden keskittymä. Elokuvateatteri sai oman rakennuksensa, mutta toimintakeskuksen kahteen muuhun rakennukseen sijoitettiin useampia toimintoja. Terveyspalvelut tarvitsivat paljon tilaa, joten luontevasti ne sijoitettiin yhteen rakennukseen yhdessä sosiaalitoimiston ja apteekin kanssa.

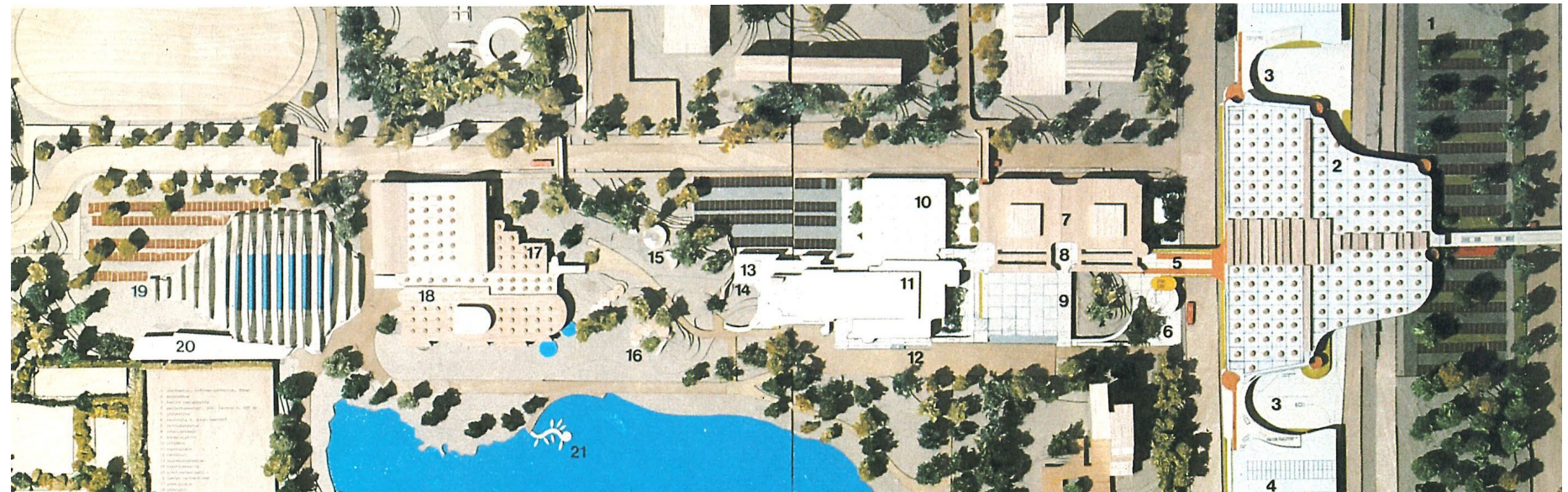
Kirjastorakennus, joka on rakennuksen virallinen nimi, sai paloaseman ja korttelipoliisin samaan rakennukseen. Kirjasto joutui toiseen kerrokseen, koska paloasema ja korttelipoliisi tarvitsivat suoran yhteyden kadulle (Hakanen, 2019). Kirjaston sijoittuminen toiseen kerrokseen ei varmasti ollut luonteva valinta vaan pakon sanelema. Rakennukseen sijoittui maantasokerrokseen vielä yökerho, nuorisotilat ja kaksi liiketilaa.

Kuva 6: Aaren Ruusuvuoren kilpailuvoitto. Hervannan keskusakseli. Itäpuolella korkeakoulualue ja länsipuolella asuinalue.

Kuvan lähde: kuva on skannattu tutkimusraportista: Koivula, Ulla-Maija; Lehtonen, Anja; Rautio, Pertti; Sinisalo, Hannele. Hervanta-tutkimus. Tampere, 1972. Kansio 2. Sivu 434. Liite 7: "Palveluakseli ja korkeakoulualue"

Kuva 7: Hervannan keskusakselin suunnitelma vuodelta 1975. Valokuva pienoismallista. Alkuperäisestä suunnitelmasta jäivät puuttumaan Urheiluhalli ja jäähalli, jotka ovat kuvissa kaksi vasemman puoleista rakennusta. Kuvan lähde: Quantrill, 1987:128

Keskusakselin arkkitehtuuri

Pietilöiden suunnittelema keskusakseli on arkkitehtoninen kokonaisuus. Reimalla oli idea rakennusryhmän jatkumosta, ulko- ja sisätilojen sarjasta. Akseli tarvitsee kiintopisteitä ja rytmiä luodakseen ihmiselle paikkoja ja ylläpitääkseen katsojan mielenkiinnon (Pietilä R. ja R., 1979). Liikekeskus oli eräänlainen päätepiiste, jonne kuljettiin kapeaa kujaa pitkin. Reimalle oli myös tärkeää luoda rakennus osaksi ympäristöä. Hän sovitti rakennukset ihmisen mittakaavaan. Massoitelu on polveilevaa, korkeuden matalat ja ympäröivän maaston muodot huomioiva (Pietilä R. ja R., 1979).

Rakennukset ovat keskenään erilaisia, mutta yhtäläisyyksiäkin on. Koko keskusakselia hallitsee punatiili. Tiilellä onkin ollut moniarvoinen teema Hervannan rakennuksissa. Raili ja Reima (1979) on halunnut palauttaa kaupunkilaisten ”ympäristömuistin” Tampereen punatiiliseen koskenrantamaisemaan ja luoda juurekkuutta sitä kovasti kaipaavaan kaupunginosaan. Tiilellä on myös post-moderni merkitys, jolla Reiman kerrotaan korjanneen ruutuelementtirakennusten pelkistyneen funktionalismin virheen (Koponen, 2008). Punatiilen varioimisella eri muodoissa, Raili ja Reima halusivat erottaa rakennukset keskenään (Pietilä R. ja R., 1979)

Keskusakselin ensimmäisen vaiheen jo toteutuessa, Reima sai vielä uusia ideoita ulkomaan matkoiltansa. Rooman Caracallan kylpylän raunioista hän sai idean tiilen oma-aineellisuudesta ja holvirakentamisesta (Pietilä R. ja R., 1989). Holvimaista, tosin katkeavaa, muotoa hän on käyttänyt muistumana toimintakeskuksen räystääselementissä. Rakenneteknisesti rungon on täytynyt olla teräsbetonia, mutta tiili on säilynyt ohuen laatan muodossa.

Keskusakselin suunnitelmat ajoittuivat heidän kansainvälisten töidensä toteutuksen aikaan. He matkustivat jatkuvasti 80-luvun alussa, kun Suomen suurlähetystöä toteutettiin Intian New Delhissä. Vapari oli Pietilöiden toimiston pöydällä samanaisesta Kuwaitin Sief Palacen suunnittelun kanssa (Quantrill, 1984). Nopeasti katsottuna Vaparissa voi huomata samankal-

taisia piirteitä Sief Palaceen nähden, kuten ikkunalaudan viannon muodon. Kuitenkin omissa kirjoituksissaan Reima pohjasi suunnittelun luonnon tematiikkaan. Vaparin ikkunamuodot yhdessä keskipilarien kanssa ovat ylösalaisin katsottuna kuin kuusen runko ja sen alas riippuvat oksat. Hän halusi, että rakennus sekä vieressä oleva metsä ja kallio olisivat kuin toistensa negatiivi ja positiivi. Vastakohtana ympäröivälle laatikko-arkkitehtuurille, hän halusi luoda pyöreitä ”äidillisiä” muotoja, jotka huokuisivat lämpöä ja kodikkuutta toisin kuin sitä ympäröivä rakennuskanta (Pietilä R. ja R., 1979). Pyöreät kaarevat muodot ovatkin koko keskusakselin kantava teema.

Polveileva ja suljetun oloinen tiilimuuriarkkitehtuuri toistuu niin Vaparissa kuin toimintakeskuksessakin. Toimintakeskuksen hahmoon Reima sai ideoita pariskunnan lomamatkalta Rooman Caracallan Termien raunioille jouluna 1978. Inspiraation lähteenä olivat jo edellä mainitut Caracallion Termien rauniot sekä myös eurooppalaisen kaupunkirakentamisen perinne. Tämä näkyi hänen halunaan luoda suljettu ja intiimi torimainen sisäpiha terveysasema- ja kirjastorakennuksen väliin. Tällä arkkitehtonisuudella hän kytki toimintakeskuksen laajempaan eurooppalaiseen kulttuurihistoriaan (Koponen 2008). Antiikin ajan holvirakentaminen jäi muistumana toimintakeskuksen kaareviin räystääselementteihin ja katettuun käytävään rakennusten välissä.

Näistä kahdesta rakennusryhmästä arkkitehtonisesti selvemmin eroaa liikekeskus. Sen arkkitehtuuri on eri aikakausien tyylien ja toimintojen lainailua eli post-modernismia. Ulkomuodosta on huomattavissa Helsingin rautatieaseman rakennustaiteellisuutta. Kaari-ikkunoihin Reima sai idean Tampereen kauppahallin takajulkisivusta. Sisätiloja on verrattu jopa itämaiseen basaariin. Poikkeuksena muihin keskusakselin rakennuksiin, liikekeskuksen julkisivut ovat täysin elementtirakenteisia. Ulko- ja sisäkuori ovat betonia. Ulkokuoren pinnassa tiililaattaa käytetään hyvin luovasti muodon suuntaisesti.

Kuva 8: Seurakuntakeskuksen julkisivua
Kuvan lähde: Arkkitehtilehti 5-6/1979. Kuvaaja: Raili Pietilä

Kuva 9: Liikekeskuksen julkisivu Insinöörinkadulle
Kuvan lähde: Arkkitehtilehti 5-6/1979. Kuvaaja: Raili Pietilä

Hervannan kirjaston syntyhistoria

1980-luvulla Suomi eli vaurastumisen aikaa. Kunnallispalveluina pää- ja sivukirjastoja rakentui suuri määrä. Monumentaalisen pääkirjasto Metson lisäksi Tampereelle valmistui Hervannan, Koivistonkylän ja Kämenniemen yleiset kirjastot. Vielä useampi kirjasto peruskorjattiin ja laajennettiin. Sivukirjastojen lukuisasta määrästä huolimatta, kirjasto sai harvoin oman rakennuksen ja näistäkin kaikki, paitsi Hervannan kirjasto, rakennettiin koulun yhteyteen.

Hervanta oli saanut ensimmäisen kirjastonsa jo vuonna 1975, jolloin se sijaitsi Ahvenisjärven koulun yhteydessä (nyk. Pohjois-Hervannan koulu). Kirjaston tilat olivat silloin pienet, ainoastaan 301 hym2. Kirjasto sai kin muutettuaan uusiin tiloihin lähes kuusinkertaiset tilat.

Pietilöille oli kertynyt kokemusta kirjastosuunnittelusta Tampereen pääkirjasto Metsosta ja he hyödynsivät sitä Hervannan kirjastoon. Samat työmiehet, joiden kanssa he olivat yhdessä luoneet Metson, siirtyivät rakentamaan toimintakeskusta. Siinä oli varmasti etunsa, koska muun muassa kirjastosalin ja diskoteekin kupolin katto vaati erityistä osaamista. Laadukkaalla muottityöskentelyllä betoniin saatiin kaunis valupinta (Aamulehti, 1988).

Useasti kirjastoarkkitehtuuria vaivaa arkkitehtuurin estetiikan ja käyttäjän välinen ristiriita (Aaltonen, 2009). Tärkeimmät kirjastohankkeet koetaan esteettisesti korkeatasoisina ja jopa monumentaalisina rakennuksina. Kirjastonhoitajien ja käyttäjien näkemykset voivat hautautua arkkitehdin auktoriteetin alle. Metson ja Hervannan kirjastossa tämä on ollut toisin. Sekä pääkirjasto Metson että Hervannan kirjastonjohtajat, Tuula Martikainen ja Liisa Hakanen korostivat, että arkkitehdit hyvin huomioivat käyttäjien toiveet ja yhteistyö oli sujuvaa.

Kaupungilla oli myös intressi panostaa kirjastotilaan ja siitä haluttiin hieno (Hakanen, 2019). Rakennustoimikunnan jäsenenä Hervannan kirjas-

tonjohtaja Liisa Hakanen ja kirjastotoimen apulaisjohtaja Teuvo Halme vierailivat jopa Pietilöiden toimistossa ja kotona (sama rakennus), jossa oli esillä prototyypejä kalusteista. Kirjaston henkilökunta kävi opintoretkillä Helsingin uudehkoissa kirjastoissa, kuten Itäkeskuksen kirjasto ja Pasilan pääkirjasto (Hakanen, 2019). Henkilökunta sai vaikuttaa myös esimerkiksi henkilökunnan tilojen väreihin. (Hakanen, 2019)

Hyvään suunnitelmaan on pyritty yhteistoimin tilaajan, suunnittelijan, käyttäjän ja monen muun asiantuntijan voimin. Esimerkkinä mainittakoon, että kalusteiden suunnitelmat menivät eteenpäin luonnosvaiheessa. Reima halusi kuulla taitavien puuseppien mielipiteet ennen kuin kaluste sai valmiin muodon (Martikainen, 2018). Tietävästi arkkitehtejä on ollut auttamassa myös sisustusarkkitehti Eevaliisa Vasko oman toimiston kautta. Hän oli ollut suunnittelemassa Metson kalusteita Pietilöiden johdolla ja samat kalusteet, pienin variaatioin, tulivat myös Hervannan kirjastoon.

Kuva 10: Tampereen pääkirjasto Metso, joka valmistui kolme vuotta ennen Hervannan kirjastoa.
Kuvan lähde: Raili ja Reima Pietilä Modernin arkkitehtuurin haastajat -kirja. Kuvaaja Ilpo Oksanen, Simo Rista.

Kuva 11: Hervannan kirjasto kuvattuna vapaa-aikakeskukselta päin.
Kuvan lähde: Arkkitehtilehti 8/1989, kuvaaja: Juhani Koski.

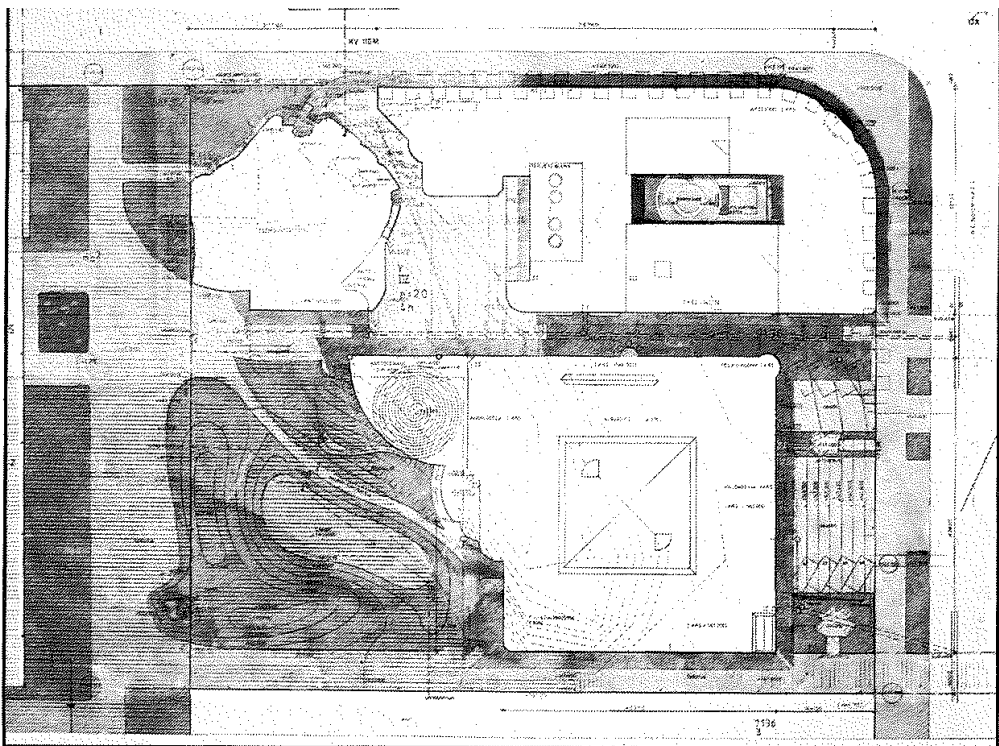

3.3 VALMIS KIRJASTORAKENNUS

Suhde lähiympäristöön

Kirjastorakenus, osana Hervannan keskusakselia, on keskeisellä paikalla Hervannassa. Toimintakeskus ja Liikekeskus reunustavat Hervannan vilkkainta sisäisen liikenteen katu, Insinöörinkatua. Lähistön Ahvenisjärvi ja sitä kiertävä kävelyreitti luovat yhdessä Hervannan oman kaupunkipuiston. Itäpuolella liikekeskuksen takana on korkeakoulualue, VTT:n tutkimuskeskus sekä Hermian ja Ruskon alueiden yrityskeskittymät. Muihin väleihin on rakentunut vuosikymmenien varrella asuinkerrostaloja. Rakentaminen on tiivistä, mutta väliin on jäänyt silti metsäisiä vihervyöhykkeitä.

Hervannan keskusta eroaa arkkitehtonisesti sitä ympäröivästä rakennuskannasta. Pietilöiden rakennukset luovat vastakohdana matalaa ja tiiviisti rakennettua korttelimaista kaupunkialuetta. Keskustassa on ihmisen mittakaava, mutta jäsentely on Pietilöiden rakennuksia lukuun ottamatta hajanaista. Parkkipaikat vievät suuren osan kaupunkitilasta.

Kuva 12: Hervannna keskusakseli ennen täydennysrakentamista. Ajankohta tuntematon, valokuvaaja tuntematon.

Kuva 14: Toimintakeskuksen sisäpiha
Kuvan lähde: Arkkitehtilehti 8/1989, kuvaaja Raimo Kara

Piha-alueet

Toimintakeskuksen kirjastorakenus rajautuu itäpuolelta Insinöörinkatuun. Toisin kuin terveysasemarakennus kirjastorakenus on vedetty katulinjasta sisäänpäin. Tämä on johtunut paloaseman ja poliisiaseman autojen vaatimasta tilasta. Edustalla on ollut paikoitusta ja kulku kalustohalliin. Katujulkisivu on ollut hyvin toimintaorientoitunut. Pihaa on jäsennelty tiilimuurein ympäröidyin jäteaitauksin.

Tärkeä osa sisä- ja ulkotilojen sarjaa on niin kutsuttu kansalais-tori eli puisto vapaa-aikakeskuksen ja kirjastorakennuksen välissä. Reiman ja Railin hyvä ystävä, kuvanveistäjä Laila Pullinen suunnitteli tähän keskeiselle ja näkyvälle paikalle Muusa-nimisen pronssiveistoksen. Muusan muodot alkavat jo maareliefinä maasta muokatusta kukkulasta. Veistos sopii erityisen hyvin Pietilöiden arkkitehtuuriin. Eikä ihme, koska veistosta on suunniteltu yhdessä ympäröivien rakennusten kanssa. Muusan juurella, kukkulalla vietetään aikaa, kuunnellaan konserteja ja istutaan piknikillä.

Kirjastorakennuksen pohjoispuolella on toimintakeskuksen sisäpiha, torimainen tila, jolla Pietilät halusivat liittää arkkitehtuurin osaksi keskieuropalaista rakennusperintöä. Torilla on järjestetty tapahtumia, mutta pääasiassa se on kulkureitti. Sisäpiha luo mielenkiintoista vaihtelua julkisten tilojen sarjaan.

Diskoteekin katon yläpuolella on käärmekallio. Se on hienosti suunniteltu osaksi rakennuksen muotokieltä. Se on sekä koristeellinen elementti että kohtaamispaikka.

Kuva 13: Toimintakeskuksen asemapiirros.
Kuvan lähde: Norri, 1985

Julkisivut

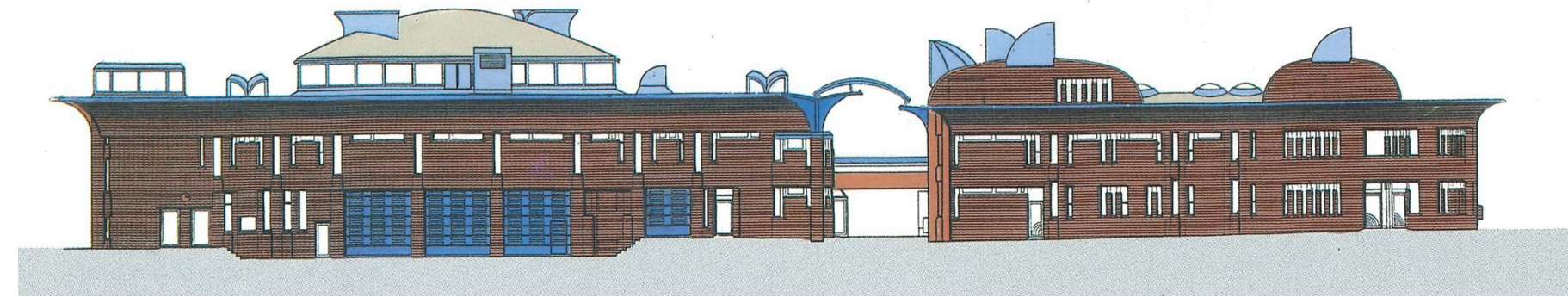
Kirjastorakennuksen ulkoasu ei eroa toimintakeskuksen muista rakennuksista. Ne ovat tyylillisesti yhtenevät. Yksityiskohtat, ikkunat ja julkisivua elävöittävät pyöreät muodot ja kaarevat räystääselementit ovat samoja. Seinien ulkokuori on paikalla muurattua punatiiltä. Tiililajeja on yhteensä 24. Tiilellä on saatu aikaan polveilevia ja pehmeitä muotoja.

Kirjastorakennus ja terveysasemarakennus on liitetty yhteen kaarevien räystääselementtien katetuin käytävällä. Katetulta käytävältä on pääsisäänkäynti molempien rakennusten toiseen kerrokseen. Hierarkkisesti sisäänkäynnit on erotettu, kirjaston sisäänkäynti on ulkoneva ja näyttävämpi kuin arkisempi terveysaseman sisäänkäynti.

Pääsääntöisesti ikkunat ovat hyvin kapeita ja seinän sisennyksessä. Poikkeuksiakin kuitenkin löytyy. Aiemmin suuret paloaseman kalustoa varten olleet suuret nosto-ovet ovat nykyisin osa ravintolan ja pubin lasijulkisivua. Myös entisten liikehuoneistojen ikkunat ovat isot. Toisen kerroksen ainoat isot ikkunat, joista aukeaa hyvin näkymiä ulos, ovat käsikirjastossa (nykyinen lukusali).

Kuva 16: Julksivun yksityiskohtia
Kuvan lähde: Arkkitehtilehti 8/1989, kuvaaja Raimo Kara

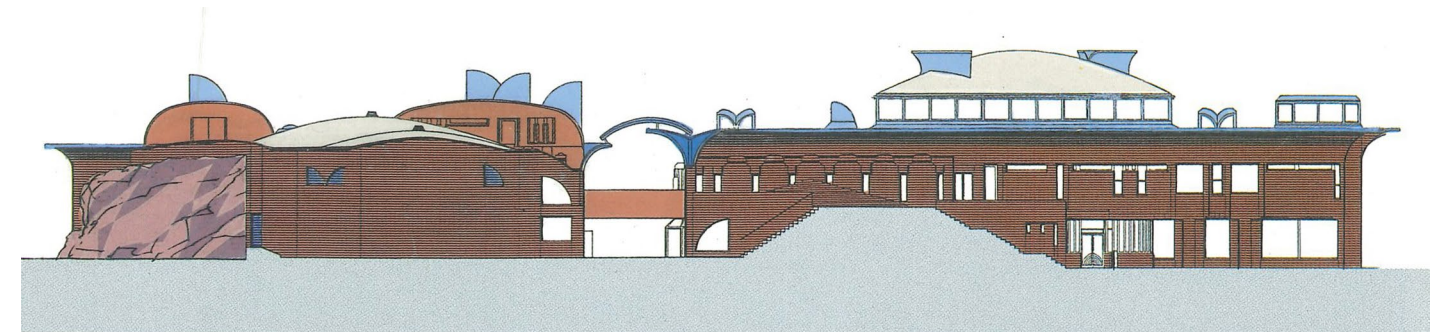

Kirjastorakennus

Terveysasemarakennus

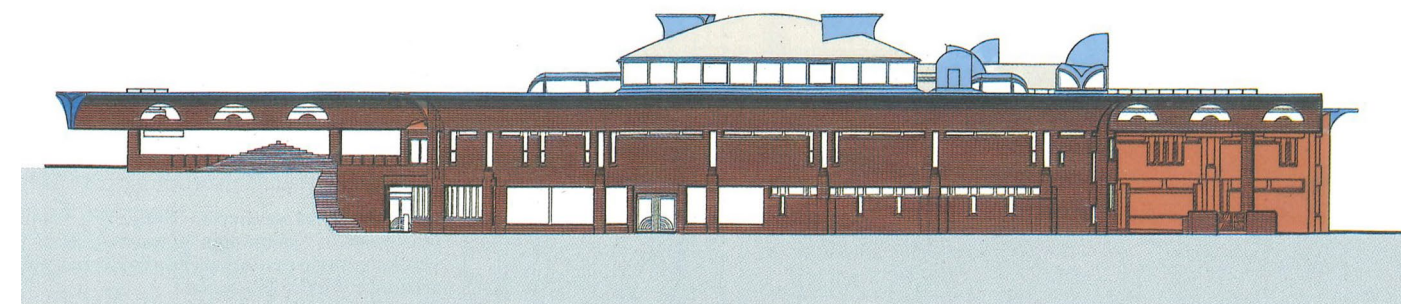

Kirjastorakennus

Elokuvateatteri

Kirjastorakennus

Kirjastorakennus

Kuva 15: Toimintakeskuksen julkisivut, mittakaava 1:400
Kuvan lähde: Arkkitehtilehti 8/1989

Sisätilat

Liikkuminen kirjastorakennuksessa on hyvin horisontaalista. Kerroksien välinen yhteys on ollut olematon. Kun rakennus valmistui, ainoastaan kirjastolla oli tiloja molemmissa kerroksissa, joskin ensimmäisessä kerroksessa sijaitsi vain varasto. Selkeämpi toiminnallinen yhteys muodostui vuonna 2004, kun kirjasto laajeni ensimmäiseen kerrokseen lehtilukusalin ja tietotorin muodossa.

Kulku rakennuksen ensimmäiseen kerrokseen on tapahtunut jokaiselta rakennuksen sivulta. Toiseen kerrokseen on pääasiallisesti kuljettu vain kirjaston pääsisäänkäynnistä, joka on rakennuksen pohjoissivulla toimintakeskuksen katetulla käytävällä.

Rakennus on runkosyvyydeltään varsin suuri. Ensimmäisessä kerroksessa on paljon tiloja, joissa ei ole ikkunoita. Osa on varsin sekundäärisessä käytössä, kuten varastoina, teknisinä tiloina ja saniteettitiloina. Osa ikkunattomista huoneista on myös sosiaaliseen tarkoitukseen, kuten paloaseman henkilökunnan virkistytymiseen (ylellinen saunatila) ja nuorisokeskuksen askartelu- ja kuntosalihuoneet. Yksittäiset huoneet ovat pääsääntöisesti pieniä ja niiden ryhmittely on sokkeloista varsinkin nuorisotiloissa. Ainoana isona tilana rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa oli paloaseman iso kalustohalli, jonka vapaa korkeus oli huomattava 4,75 metriä.

Rakennuksen kaakkoiskulmassa on tyylielty porrashuone, jonka askelmat on ilmastavasti tuettu vain toiselta puolelta. Porrashuoneesta on käynti katolle, josta on ainoa yhteys kupolin sisäiseen apukerrokseen eli iv-konehuoneeseen. Porrashuone on myös pelastautumisreitti toisesta kerroksesta.

Rakennuksen toisesta kerroksesta on maantasoyhteys Käärme-kalliolle (katso piha-alueet). Ulkotilojen ja sen kohdalla olevan lukusalin välinen yhteys on jäänyt vaillinaiseksi. Todennäköisesti yhtenä suurimpana syynä on ollut kulunvalvonnan ongelma, mistä syystä ovia on jouduttu pitämään lukossa.

Sisätilat – Ensimmäinen kerros

Kirjastorakennuksen ensimmäisen kerroksen tilat ovat hyvin toimintakeskeisiä. Paloaseman ja poliisiasema veivät rakennuksen ensimmäisestä kerroksesta lähes puolet. Tilallisesti molempien asematilojen arkkitehtuuri on arkipäiväistä ja korutonta. Pietilöiden leima on luultavasti näkynyt selvemmin yksityiskohdissa.

Nuorisotila Kupolissa on harraste- ja kokoontumistiloja. Arkkitehtonisesti erityisyys on ollut Reiman 60-luvulla suunnittelema Branderin kahvilan 'puuarkut'. Kirkkaalla aineella käsitellyt puuarkut peittomaalattiin ennen niiden asentamista Kupoliin.

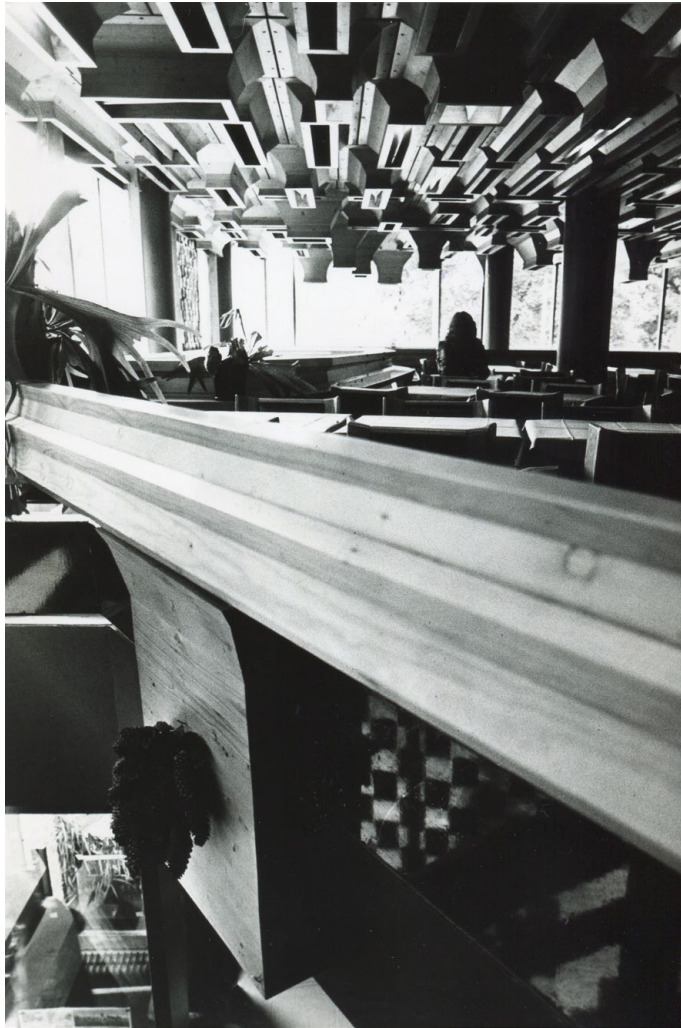
Eteläisivulla on ollut kaksi liikehuoneistoa, joissa alkuaikoina toimi veikkaus ja lastenvaateliike.

Diskoteekki Cupola on nimensä mukaisesti yökerhotila, joka on ollut suljettuna. Suuren osan tilasta vie tanssilattia, jota reunustavat oheistoiminnot. Tiedossa on, että Cupolassa on tanssilattian korkean tilan yllä betonista valettu kupoli. Se on rakentamisen taidonnäyte ja kaunis betoninen valupinta on valmis pinta sellaisenaan (Aamulehti, 1988) Cupola on maan alla käärme-kallion alapuolella ja tilasta ei ole näkymää ulos.

Kuva 18: Reima Pietilä suunnitteli Branderin kahvilan sisustuksen 60-luvulla. Kahvila sijaitsi Hämeenpuiston ja Kauppakadun kulmauksessa. Sisustus purettiin 80-luvun puolivälissä ja siirrettiin myöhemmin Nuorisotilan Kupoliin. Kuvan lähde: Työväenmuseo Werstaan kuvakokoelmat. Kuvaaja Veikko Seppänen. Kuvausaika 1984.

Kuva 19: Kupolissa 'puuarkut' peittomaalattiin huoneisiin eri värein.

10 Pohjapiirustukset 1/500:
– Plans 1/500:
Elokuvateatterirakennus/ Cinema
1 pieni sali (100 henkeä) "Prasino"/
small auditorium (100 seats)
2 suuri sali (200 henkeä)
"Kókkino"/big auditorium (200
seats)
3 eteisaula/lobby
4 tekninen tila/technical
5 projektihuone/projectors
Terveyskeskus/ Health centre
6 lääkäriasema/doctors
7 äitiys- ja lastenneuvola/maternity
care
8 sosiaalikeskus/social services
9 hammashoitola/dental care
10 apteekki/pharmacy
Kirjastorakennus, alakerta/ Library,
downstairs
11 disko/disco
12 nuorisotilat/youth club rooms
13 paloasema/fire station
14 poliisiasema/police station
15 liiketilat/shops

Sisätilat – Kirjasto

Kirjastosali on iso avoin tila, jonka tilanjakajina ovat avohyllyköt. Kirjastosalin keskeisimmällä paikalla seisoo irtonaisesti neljällä jalallaan kupoli. Kupoli nousee omana arkkitehtonisena hahmonaan kirjaston ulkomuodosta esille. Kupolia kiertää korkea käytävätila, jota reunustaa nauhamainen ikkunarivi. Luonnon valo heijastuu pääasiassa epäsuorasti saliin ja valaisee pehmeästi kirjaston syvintä osaa. Käytävä on sekä tilallisesti, että toiminnallisesti merkittävä. Sen suunnittelu osaksi arkkitehtuuria on ollut Pietilöille tärkeä (Hakanen, 2019). Käytävää rajaavat molemmiin puolin kirjahyllyjen rivit.

Keskellä kupolin alla on suihkulähde, jota kiertävät nojatuolit. Suihkulähteeltä erkanevat säteittäin avokirjahyllyt. Näkymä kirjaston muihin osiin säilyy matalien kirjahyllyjen yli. Kupoli ja muu sali ovat keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa. Kupoli ja sitä kiertävä käytävä ovat juhavia korkeita tiloja, kun taas kirjaston muut osat ovat verrattain matalia. Lähes koko kirjastosalin kattavan alakaton takia, vapaa korkeus on vain kolme metriä.

Mielenkiintoinen kattomaailma ei rajoitu ainoastaan kupolin kohdalle. Kirjastosalissa on kaksi lyhtymäistä rakennuksen hahmosta nousevaa kattoikkunarakennetta. Toinen on musiikkiosaston yhteydessä ja sen alapuolella on oleskeluryhmä. Toinen paljon suurempi valoaukko katossa on rakennuksen pohjoissivun suuntainen. Se alkaa henkilökunnan toimiston kohdalta ja loppuu yleisö-WC:n kohdalle. Parhaiten sen muodon hahmottaa toimiston kohdalta. WC- ja näyttelytilan sermit eivät tuo korkeaa näyttävää lyhtymäistä rakennetta esiin, vaan se jää niiden taakse pimentoon.

Tiilimuurimaiset ulkoseinät tekevät kirjastosalista suljetun ja sisäänpäin kääntyneen tilan. Tästä poikkeava on käsikirjasto (nykyinen lukusali), josta avautuu näkymiä ulos kerroksen ainoista isoista ikkunoista. Muissa tiloissa ikkunat ovat kapeita ja seinän sisäpinnan syvennyksissä. Osa ikkunoista taas on

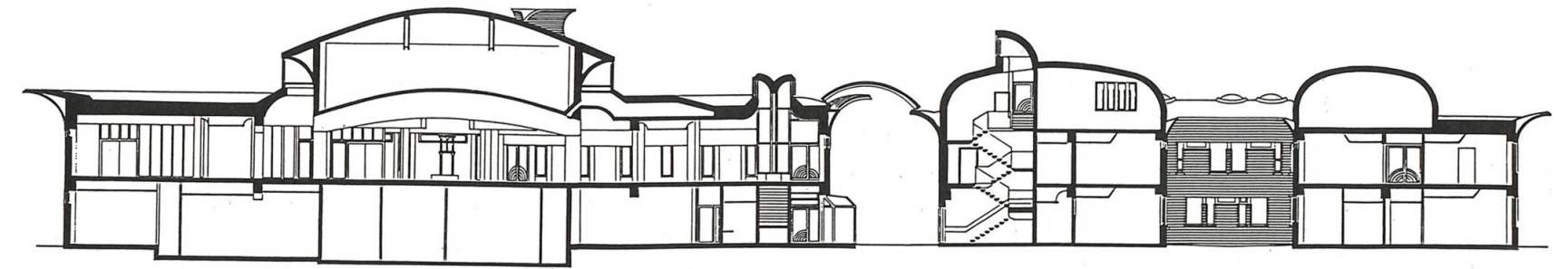
kirjahyllyjen vuoraamien seinien yläpuolella. Kun Hervannan kirjastoa suunniteltiin 80-luvulla, elettiin vielä aikaa ennen tietotekniikan yleistymistä. Kirjastojen tilasuunnittelussa huomioitiin ensisijaisesti kirjojen vaatima tila. Tämä näkyy Hervannan kirjastossa hyvin vahvasti juuri siinä, että ulkoseinät ovat ensisijaisesti kirjahyllyjä varten. Toisaalta tämä on mahdollistanut avaramman lattiatilan, kun kaikkia kirjoja ei ole ollut pakko sijoittaa tilassa vapaasti seisoviin hyllyihin.

Kirjastosalin ympärillä on pienempiä tiloja. Asiakkaiden käyttöön on itäisivulla kaksi pienempää äänieristettyä huonetta kokoontumiseen ja musisointiin. Länsisivulla on lukusali, jonka yhteydessä on kolme pienempää työ-huonetta. Pohjoissivulla ovat henkilökunnan toimisto, sosiaali-tilat, yleisö-WC:t ja vaatesäilytys.

Yleiso-WC:n edessä on näyttelytila. Alun perin näyttelyaluetta kiersi aita, ja salin muihin osiin mentiin kulunvalvontaportin läpi. Aita on sittemmin purettu. Näyttelytilojen sijoittuminen suoraan WC-ovien eteen tuntuu epäluontevalta. Samaten WC-tilojen sijoittaminen hienon lyhtymäisen rakenteen alle, jota vielä näyttelytilan katosta riippuvat sermit peittävät, ei ole aivan onnistunut ratkaisu.

Lasten osasto on erotettu sinisillä ja mittakaavaltaan pienemmillä kirjahyllyillä. Aikuisten tietokirjallisuus ja musiikki-osasto ovat kirjaston taaimmaisessa osassa. Kirjahyllyt ovat siellä massiiviset ja paljon korkeammat kuin muu-alla salissa. Hyllyvälien mitoitus on kuitenkin riittävän väljää, ja suljetun hyllykäytävän ahdasta tunnetta ei synny. Mitoituksessa on todennäköisesti käytetty 80-luvulla saatua uutta tietoa. Lars Hagman teki tutkimuksen kirjaston tilojen mitoituksesta ja Hervannan kirjaston hyllymitat vastaavat hänen suosituksiaan.

Hervannan kirjasto on tyypillinen esimerkki Public library -aatteen myötä yleistyneestä avoimesta pohjakaavasta (Aal-

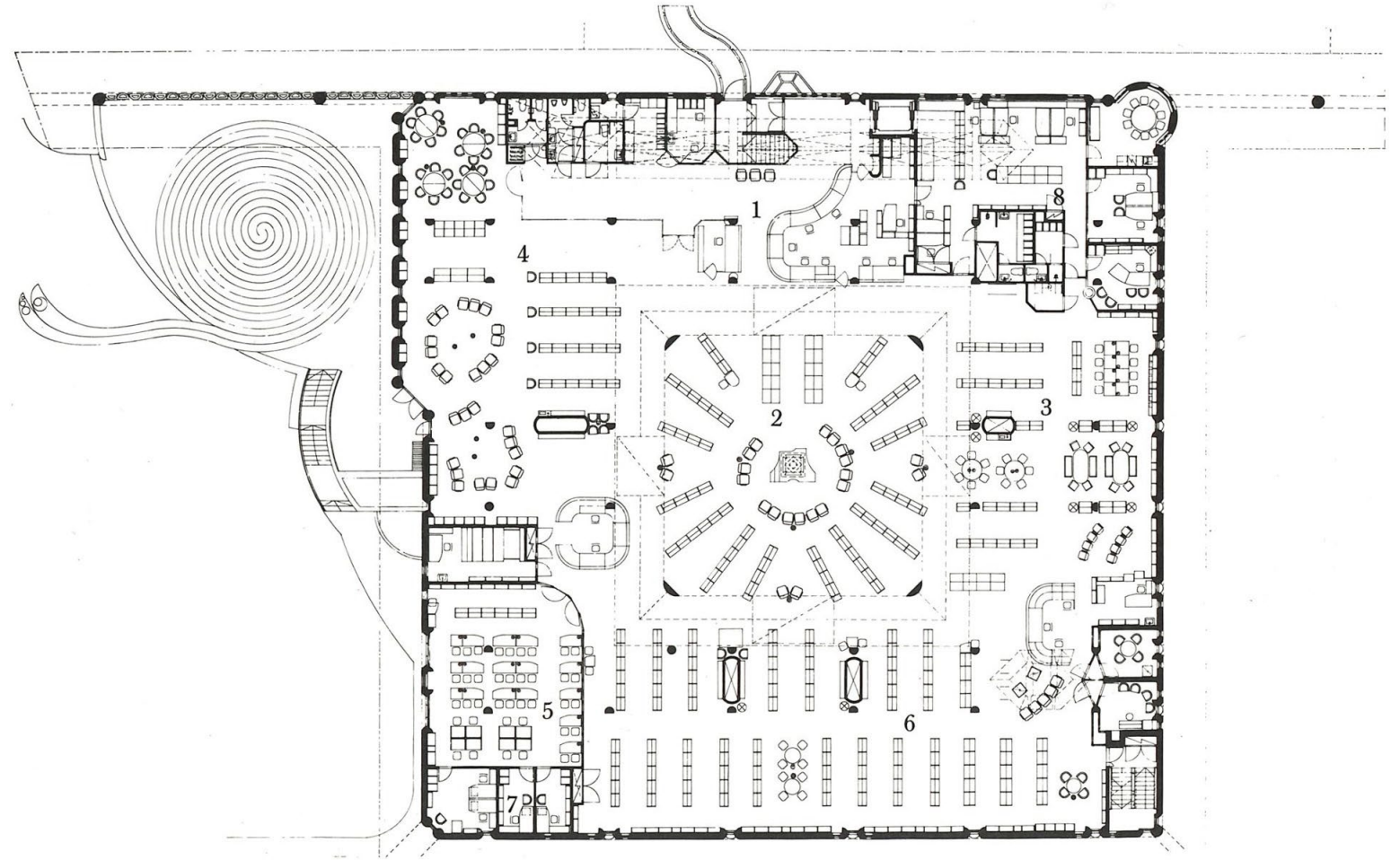
Kirjastorakennus

Terveysasemarakennus

Kuva 20: Toimintakeskuksen leikkaus, mittakaava 1:400

Kuvan lähde: Arkkitehtilehti 8/1989

Kirjastorakennus, yläkerta
– Library, upstairs
1 lainaus ja palautus/librarian's desk
2 kirjahalli/books
3 lasten ja nuorten kirjat/children's books
4 lehdet/newspapers and magazines
5 käsikirjasto/reference library
6 musiikkiosasto/music library
7 tutkijainhuoneet/researcher's rooms
8 henkilökunnan tilat/personnel facilities

Kuva 21: Kirjastorakennuksen toinen kerros, pohjapiirustus, mittakaava 1:400

Kuvan lähde: Arkkitehtilehti 8/1989

*Kuva 23: Kirjaston lastenosasto pienet kuuntelijat
Kuvan lähde: Postikortti 1990, kuvaaja Lea Pulliainen (Painomanse Oy, Tampere)*

tonen, 2009). Suurta väliseinätöntä salia rajaavat ainoastaan avohyllyjen rivit. Täysin avoimen pohjakaavan ideaa ei ole kuitenkaan hyödynnetty, koska sali on heikosti muuntojoustava. Suurin osa kirjahyllyistä on kiinteästi lattiassa. Kiinteiden hyllyköiden valaisimet saavat sähkönsä alalattian kautta, joten hyllyjen kiinnitys lattiaan on ollut tekniikasta johtuvaa. Lisäksi massiivipuusta tehdyt hyllyt ovat liian raskaita nopeasti liikuteltaviksi. Ainoastaan entisen lehtilukusalin kohdalla hyllyt ovat liikuteltavia, koska ne eivät ole alkuperäisiä. Tämä onkin paikka, jossa on järjestetty isompia yleisötapahtumia.

Kirjakokoelmien vaativa tilantarve on huomioitu, mutta 80-luvulla on selvästi jo alettu kaivata runsaampaa väljyyttä ja asiakkaiden oleskelutilaa (Aaltonen, 2009). Kirjastoista ruvettiin puhumaan olohuoneen jatkeina ja niistä haluttiin viihtyisiä.

Hervannan kirjastossa on paljon lukupaikkoja ja pienemmille ryhmille kohtaamispaikkoja. Tilan luonne on kuitenkin vielä selvästi hiljaiseen työskentelyyn ohjaava. Kokoonntumiselle ja tapahtumien järjestämiselle on vielä suhteessa vähän tiloja, osittain juuri muuntojoustavuuden puuttumisen vuoksi.

Tyypillistä vanhalle kirjastolle on myös kulunvalvonta. Hervannan kirjastossa on mietitty, miten tiskiltä valvotaan asiakkaiden kulkua. Nykyinen ja ainoa aktiivinen tiski oli alun perin lainautiski. Aikuisten palvelu- ja neuvontatiski sijaitsi käsikirjaston edessä. Tämä oli toiminnallisesti epäluonteva sijainti. Sisäänkäynniltä ei ollut näkymää tähän tiskiin. Musiikkiosastolla oli myös aikaisemmin oma aktiivinen palvelutiski.

*Kuva 22: Raili Pietilä istuu suihkulähteen takana kirjaston avajaisissa 7.maaliskuuta 1989. Suihkulähdettä koristavat kauniit viherkasvit
Kuvan lähde: Hervannan kirjaston arkistot, kuvaaja tuntematon*

*Kuva 24: Lehtienlukusali. Tuoliryhmien keskellä oli tunnelmalle tärkeitä viherkasveja. Palmut ovat Pikkukentianpalmuja, jotka Pietilät varta vasten halusivat kirjastoon
Kuvan lähde: Postikortti 1990, kuvaaja Lea Pulliainen (Painomanse Oy, Tampere)*

Kuva 25: Rakennusmassasta nouseva iso lyhtymäinen rakenne.

Kirjastosalin arkkitehtuuri

Kirjaston sisätiloilla ja rakennuksen ulkoasulla on oma tarinansa kerrottavanaan. Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri on osa isompaa kokonaisuutta. Sen punatiiliset julkisivut ja kaarevat muodot kytkevät kirjastorakennuksen osaksi toimintakeskusta ja suurempaa Pietilöiden rakennusten luomaa julkisen tilan jatkumoa. Sisätilojen tilallisuus ja toiminnallisuus sen sijaan tulevat 80-luvulla vallinneista kirjastoarkkitehtuurin suuntauksista. Arkkitehtuurin muotokieleen Pietilät saivat ideoita itämaista.

Hervannan kirjaston sisätiloja analysoidessa on vaikea ohittaa Metson vaikutusta. Molemmat kirjastot olivat Pietilöiden toimistossa työn alla 70-luvun lopulta pitkälle 80-lukua. Vaikka kirjastot ovat hyvin erilaiset arkkitehtonisesti, tilallisesti ja toiminnallisesti, on niistä löydettävissä yhtäläisyyksiä. Luonto oli erityisen tärkeä Reimalle ja hän painotti monia arkkitehtonisia ratkaisujaan luonnon semiotiikan kautta. Metsossa luonto on erityisen vahvasti läsnä ihan symbolisesta metson hahmosta aina sisätilojen pintojen taivaan sinivalkoisiin sävyihin (Martikainen, 2018). Metson kirjahyllyistä monet olivat metsän vihreitä, ja tuolien verhoilumateriaaleihin Pietilät hakivat kukkien sävyjä.

Hervannan kirjastoon Pietilät halusivat samanlaisen rauhoittavan ympäristön (Martikainen, 2018). Pääsävy on valkoinen ja kupolin sivusta, isoista ikkunoista heijastuu sinisten pintojen kautta taivaan sävyjä. Kattoikkunoista avautuu yhteys universumiin, kuten he sanoivat (Hakanen, 2019). Suihkulähde toi

rauhottavan veden solinan sisätilaan. Suihkulähteellä oli myös kytkös heidän Kuwaitiin suunnittelemiinsa rakennuksiin. Kupoli on kirjastoarkkitehtuurille symbolinen muoto (Aaltonen, 2009). Hervannan kirjaston toteutukseen Railin kerrotaan saaneen vaikutuksia arabikulttuurista, jossa puutarhat, solisevat vedet ja kirjastot ovat tärkeitä (Aamulehti, 1989). Vedensolinaa hän vertaa hentoon yksinkertaiseen ja selkeään musiikkiin, joka voisi rohkaista kävijöitä juttelemaan. Vaaleansininen neljällä jalallaan seisova kupoli tuo mieleen beduiiniteltan. Suihkulähde ja tarkkaan harkitut viherkasvit täydensivät keitaan.

Tunnelman luomisessa tärkeitä ovat myös värisävyt. Kirjaston salin värimaailma on tarkkaan mietitty ja harmoninen. Sinertävä tummempi sävy on ollut alkuperäisessä asussa ainoastaan lehtilukusalin kirjahyllyissä, koska sanomalehtien painomuste olisi liannut vaaleat hyllyt (Hakanen, 2019). Lasten osaston kalusteisiin on valittu vaaleansininen sävy. Muut kirjahyllyt ovat kuultavan valkoisiksi maalattuja. Raili varsinkin oli hyvin tarkka sävymaailmasta, ja kupolin sinisestä sävystä maalattiin monta mallityötä ennen kuin oikea sävy löytyi.

Hervannan kirjasto on kokonaistaideteos, jossa jokainen yksityiskohta on mietitty osaksi suurempaa kokonaisuutta. Pyöreät muodot, jotka myös ovat ulkoarkkitehtuurissa, seuraavat isosta pieneen mittakaavaan. Alakatot, kiintokalusteet, valaisimet, näkyvät palkit ja pilarit ovat samaa muotokieltä. Jopa ikkunoiden karmit, puitteet ja ikkunapenkit ovat kaarevia.

Kuva 26: Kupolia kiertävä käytävä ja yläikkunat

Kuva 27: Neljällä jalallaan 'irttonaisesti' seisova kupoli erottuu rakennuksen muusta massasta. Kupoli on kuin Beduiinitelttä.

Kuva 29: Kattomaisema rakennuksen luoteiskulmassa.

Kuva 28: Keidas

Kuva 30: Kirjastosalin kattomaisemaan on upotettu kauniita valaisimia niihin kohtiin missä alapinta on vaakasuoraja ja alakatto ei ole häiritsemässä.

3.4 MERKITYS

Kulttuurihistoriallinen arvo

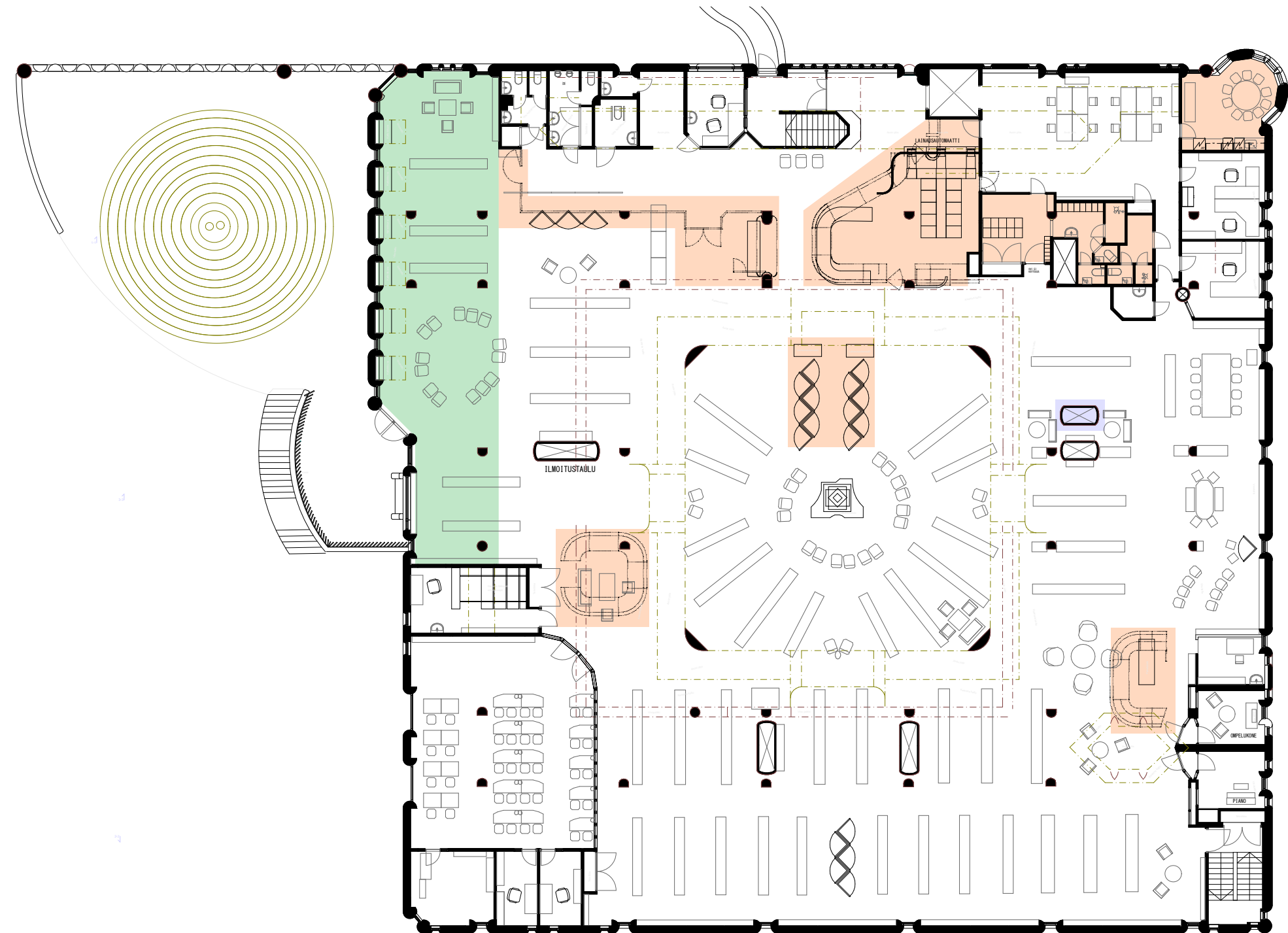
Hervannan kirjastorakennuksella on suuri rakennushistoriallinen arvo. Hervannan punatiiliset keskusakselin rakennukset eivät ole pelkästään osa suomalaista rakennusperintöä, vaan myös suomalainen vastine post-modernin arkkitehtuurin aikakaudella. Itse post-modernista arkkitehtuurista on tullut rakennussuojelukysymys (Koponen, 2008). Monia vasta 30-vuotta vanhoja post-modernin arkkitehtuurin helmiä uhkaa purku. Reima Pietilä on kansainvälisestikin hyvin tunnettu arkkitehti ja häntä on kuvattu Alvar Aallon työn jatkajana ja modernin arkkitehtuurin uudistajana. Hervannan keskusakseli on merkittävä myös, koska se on rakennettu aikana, jolloin suomalainen arkkitehtuuri menetti näkyvyyttään ja muuttui universaaliksi massaksi. Hervannan modernistinen kaupunkikeskus on täysin ainutlaatuinen Suomessa. (Koponen, 2008)

Ympäristöarvot ovat myös suuret. Pietilöiden keskusakseli tuo ihmisen mittakaavaa ja elävää kaupunkitilaa keskelle monotonista asuinkerrostalorakentamista. Persoonallinen sydän myös vahvistaa kaupunginosan juurekkuutta. Toista samanlaista arkkitehtuuria ei ole missään muualla.

3.5 MUUTOKSET JA MUUTOSVAIHEET

Muutoskaavio

- 2004: Uusi hormi rakennetaan käyttötarkoituksen muutoksen takia. Alemman kerroksen korttelipoliisin ja paloaseman tilat muuttuu kirjaston lehtilukusaliksi ja ravintolaksi.
- 2004: Toiminnallinen ja tilallinen muutos. Lehtilukusali siirtyy entisiin korttelipoliisin tiloihin.
- 2011: Tiskiremontti. Henkilökunnan sosiaalitiloihin pieniä tilamutoksia ja pintamateriaalien uusimisia. Näyttelytilaa rajaava kaide puretaan.

Muutokset

Kirjastorakennus oli muuttumaton aina kevääseen 2004 asti. Silloin paloasema muutti uuteen rakennukseen ja poliisiasema siirtyi kaakkoiskulmaan vapautuviin tiloihin, jotka aikaisemmin olivat osa paloaseman majoitustiloja. Kirjaston lehtilukusali siirtyi entisiin korttelipoliisin tiloihin koilliskulmaukseen. Hervannan kirjasto sai uutena toimintona tietotorin, joka sijoitettiin kirjaston aikaisemman varaston kohdalle. Varasto laajeni syvemmälle rakennuksen sisään.

Paloaseman vaihtuessa ravintolatilaksi ja pubiksi, alapohjaa nostettiin samaan tasoon rakennuksen etelä- ja länsiosan kanssa. Korkea halli poistui. Aikaisemmin paloaseman kohdalla oli luiska alaspäin, joten nyt suuri osa pihasta on samalla tasolla. Kirjaston lehtilukusalin kohta on entisellä tasolla, 40 cm ylempänä.

Julkisivuun tuli muutoksena kalustehallin ja poliisin tilojen nosto-ovien vaihtuminen lasiaukkoisiksi teräsprofiili-ikkunoiksi ja -oviksi. Pihan istutuksia lisätiin ravintolan eteen, jossa aikaisemmin oli luiska kalustohalliin.

Syyt lehtilukusalin alakertaan muuttamiselle eivät ole selviä. Todennäköisesti syynä on ollut halu tehdä kirjastosta näkyväm-

pi. Katutilaan tuli iso näyteikkuna ja sisäänkäynti suoraan Insinöörinkadulta. Tummat lehtihyllyt ja pöytäryhmät tuoleineen siirtyivät samaan kerrokseen.

Yläkerran tiloihin tuli lisää avohyllyjä. Kalusteet olivat kuultavan valkoisia niin kuin muuallakin salissa. Avarammasta tilasta tuli kirjahyllyjen vuoraama.

Vuonna 2011 kirjasto koki seuraavan muutoksen. Muutos oli toiminnallisesti iso, vaikka kohdistuikin vain kiintokalusteisiin eli lainaus- ja palvelutiskeihin. Kolme lainautiskiä purettiin. Päälainautiskista tuli pienempi ja eri muotoinen kuin alkuperäinen vapaamuotoisempi. Muut kaksi poistunutta tiskiä olivat hevosenkengän muotoisia. Musiikkiosaston tiskin tilalle tuli suorakulmion muotoinen pienempi pöytä, jonka luona ei enää päivystänyt henkilökuntaa. Käsikirjaston edessä olleen tiskin tilalle tuli oleskeluryhmä. Samalla kirjastoon lisättiin lainausautomaatteja ja tietokonepisteitä. Päälainautiskin taakse rakennettiin itsepalvelulainausautomaatti. Henkilökunnan toimisto ja asiakastila myös erotettiin väliseinällä.

Kuva 32: Lehtienlukusali kirjaston ensimmäisessä kerroksessa.

Kuva 33: Kadun puoli nykyisin.

Kuva 31: Kirjastorakennuksen kadun puoleinen piha, silloin kun se oli kalustaautojen käytössä. Kuvan lähde: Aamulehti 19.9.1988, kuvaaja Eino Nieminen

Säilyneisyys

Rakennuksen julkisivut ovat erittäin hyvin säilyneet alkuperäisessä asussaan. Ulkoisia muutoksia ovat oikeastaan vain autohallien nosto-ovien muuttuminen lasiaukkoisiksi oviksi ja ikkunoiksi. Joitakin Pietilöiden tyylistä poikkeavia valaisimia on kiinnitetty Ravintolan ja Pubin kohdalle.

Kantaviin rakenteisiin ja ulkoseiniin ei ole tullut muutoksia. Väliseiniä on purettu ja uusia rakennettu ensimmäises-sä kerroksessa. Ensimmäisen kerroksen vanhojen tilojen pintojen ja materiaalien säilyneisyydestä ei ole kattavaa tietoa. Muutospii-rustuksista pystyy päättämään, että nuorisotilat ovat lähimpänä alkuperäistä asua.

Rakennuksen ensimmäinen kerros on kokenut monia muutoksia. Alkuperäisestä suunnitelmasta on hyvin vähän jäljellä. Vain nuorisotila Kupoli ja yökerho Cupola ovat säilyneet lähes alkuperäisessä asussa. Pintamateriaalien uusimisista ei ole tietoa. Paloaseman ja korttelipoliisin tiloista on enää harvoja muistumia jäljellä. Yksi on pubin vuokrattavana tilana oleva entinen palomiesten sauna.

Kirjaston sisätilat ovat hyvin säilyneet. Arkkitehtonisuus on tal-
lella lukuun ottamatta viherkasvien vähentynyttä määrää. Suih-
kulähteen viherkasvit eivät menestyneet ja ne on jouduttu pois-
tamaan. Kasveilla on ollut tärkeä rooli keidasmaisen tunnelman
luomisessa. Jotkin muutokset ovat selkeyttäneet tilavaikutel-
maa, kuten massiivisten kortistolaatikostojen poistuminen
suihkulähteen ja lainaustiskin välistä. Toisaalla, entisen lehti-
lukusalin kohdalla taas tilavaikutelma hälväni, kun lukuryhmät,
pöydät ja ympäröivät tuolit, vaihtuivat massiivisiin kirjahyllyihin
rakennuksen luoteiskulmassa. Kirjastosalin pintamateriaaleis-
sa ei ole myöskään suuria muutoksia. Lehtilukusalin ja keit-
tiön korkkilaattalattia on uusittu vinyylimatoksi. Rikkoutuneita
mosaiikkibetonilaattoja on uusittu, mutta paikkaukset ovat niin
hyviä, ettei niitä juuri huomaa. Osassa tuoleja väri on vaihtunut,
kun kankaita on uusittu.

Kirjastossa on joitain Pietilöiden tyyliin sopimattomia irtokalus-
teita, jotka hälväntävät pienessä määrin kokonaistaideteoksen
vaikutelmaa.

Kuva 34: Puistoalue on säilynyt muuttumattomana.

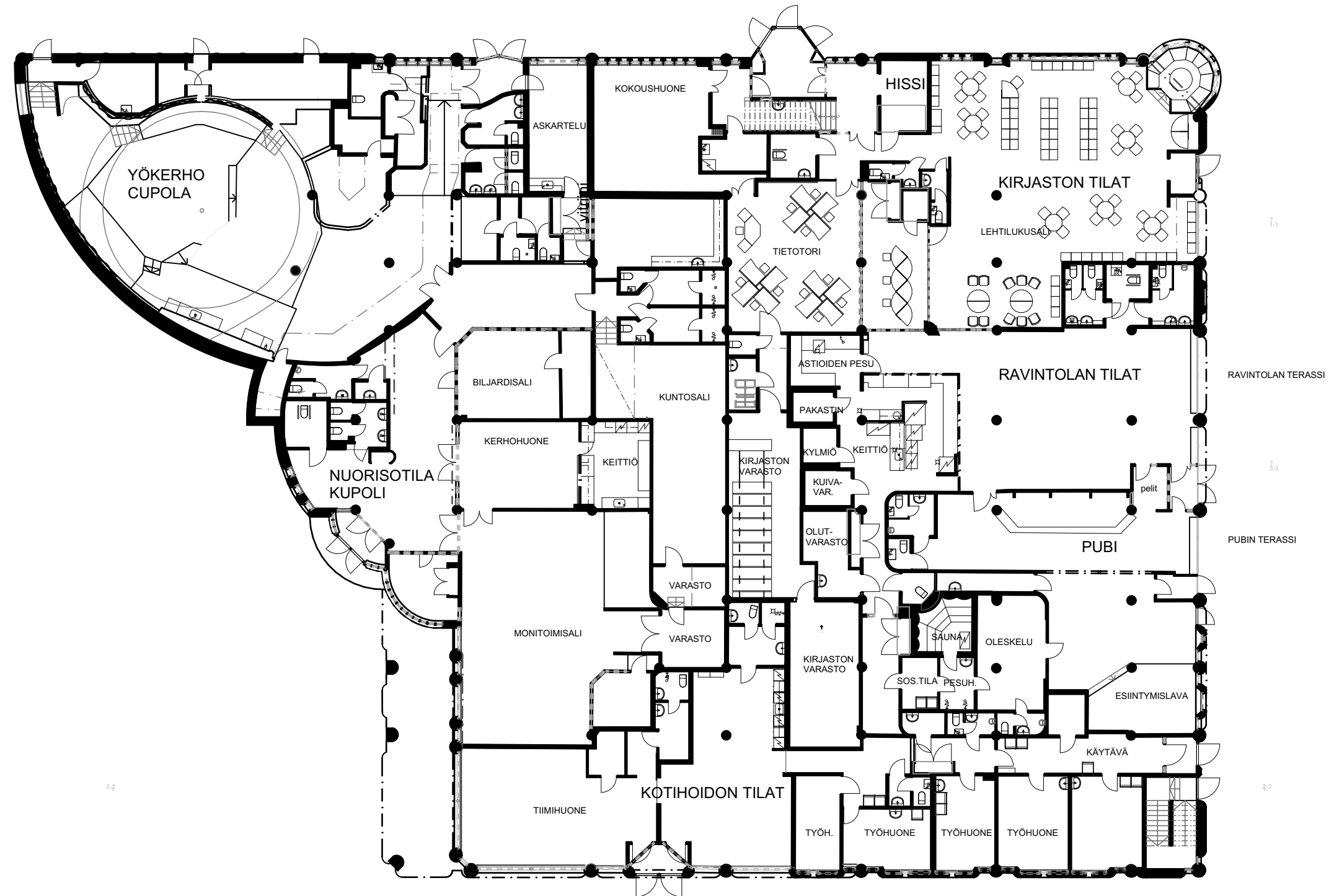

*Kuva 35: Lehtienlukusalin pöytäryhmät alkuperäisessä asussa.
Kuvan lähde: Hervannan kirjaston arkistot, kuvaaja tuntematon*

Kuva 36: Sama paikka nykyisin.

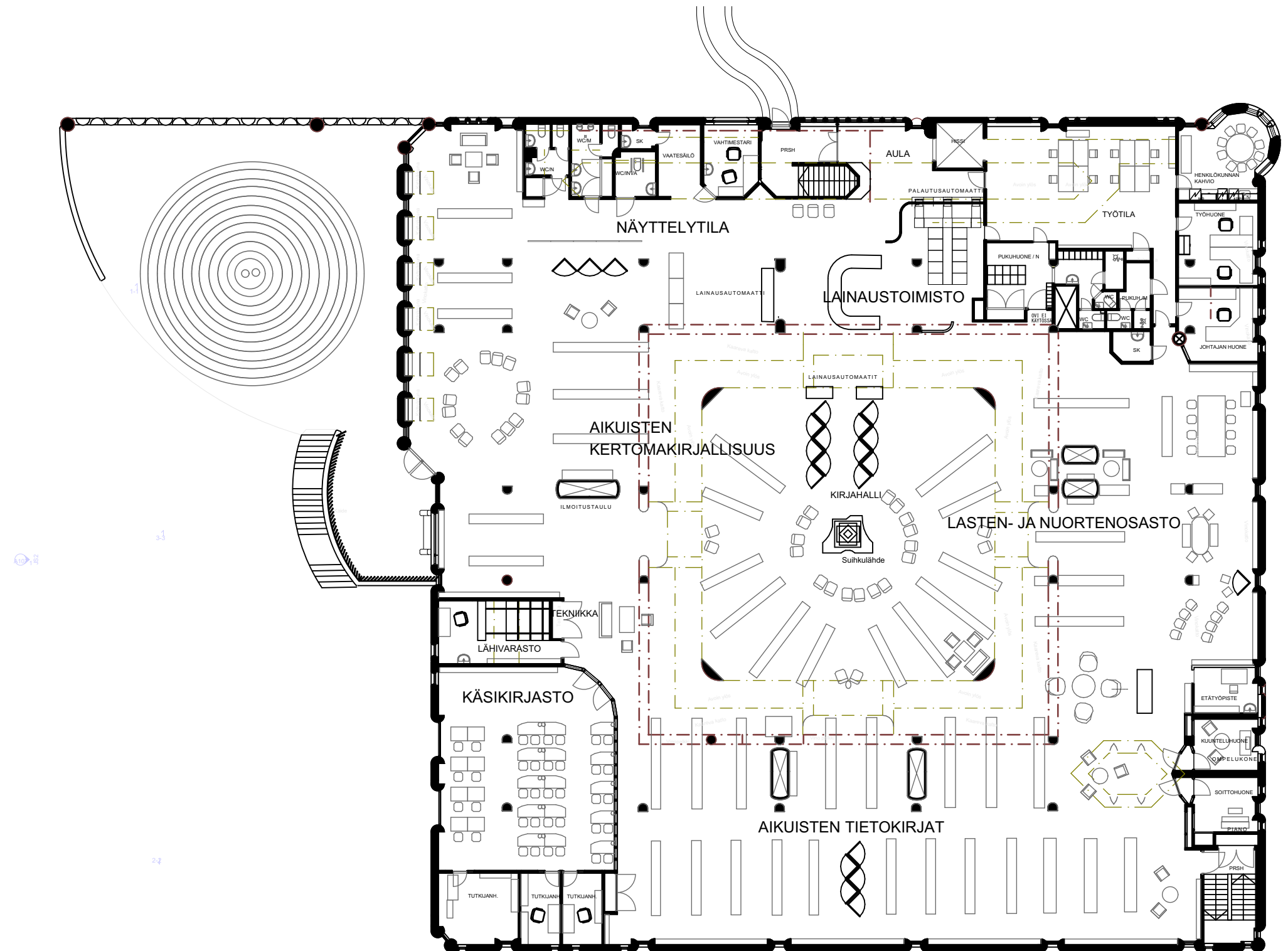
3.6 NYKYTILA

Dohjapiirustus
1.kerros, mittakaava 1:250

Dohjapiirustus

2.kerros, mittakaava 1:250

*Kuva 37: Toimintakeskuksen katettu käytävä. Kirjaston sisäänkäynti on juhla-
va verrattuna vastapäiseen terveysaseman sisäänkäyntiin.*

Kuva 39: Julkisivu etelään. Kaupungin kotihoidon toimitilat ikkunat on teipattu.

Kuva 40: Julkisivu itään, Insinöörinkadulle.

Kuva 38: Julkisivu pohjoiseen

Kuva 41: Julkisivu länteen, Insinöörinkadulle.

Kuva 42: Nousu toiseen kerrokseen

Kuva 43: Kirjastosali iltavalaistuksessa

Kuva 46: Lastenosasto on säilynyt muuttumattomana

Kuva 44: Kirjastosalin ainoa aktiivikäytössä oleva tiski takana. Kuvan edustalla asiakkaiden työasemia

Kuva 45: Entisen lehtienlukusalin paikka

Kuva 47: Väliseinissä yläikkunat. Seinät eivät tunnu niin massiivisilta ja tilaa katkaseilta.

Kuva 48: Lukusalissa on toisen kerroksen ainoat isot ikkunat. Näkymä avautuu Puistoon.

Kuva 49: Kirjastosalin perimmäinen (etelän puoleinen) osa salia on korkeiden kirjahyllyjen vuoraama

Kuva 50: Musiikkiosasto

Kuvat 51-52: WC-tilojen ovien edessä on näyttelytila. Lyhtyrakenne jää taakse 'pimentoon'.

4 SUUNNITELMA

4.1 ALKUTIEDOT

Olen diplomityössäni halunnut ajatella rakennusta kokonaisuutena uusin silmin. Moni nykyisistä ensimmäisen kerroksen toimista kaipaa tehostamista, tai rakennuksen ominaisuudet eivät palvele parhaimmalla mahdollisella tavalla. Diskoteekki eli yökerho Cupola ei ole pitkään aikaan ollut aktiivisessa käytössä yökerhona, ja se kaipaisi uusia käyttöideoita. Rakennuksen eteläosassa entisissä liikehuoneistojen tiloissa on nykyisin kotihoidon toimitiloja. Toimintaan eivät ole sopineet isot lasi-ikkunat vaan ne on teipattu umpeen. Herää väistämättä mieleen, että onko entisissä liiketiloissa tilan luonteelle ristiriitaista toimintaa. Kotihoidon toimitilat eivät ole juuri tähän tilaan sidottuja, joten olen ottanut ne huomioon, kun olen miettinyt koko rakennuksen toiminnallisuutta uusiksi.

Samanaikaisesti viereinen vapaa-aikakeskus kaipaa kipeästi toiminnan kehitystä ja parempaa käyttöastetta. Diplomityötä tehdessä on ollut tiedossa, että kaupunki on miettinyt nuorisotilojen siirtämistä vapaa-aikakeskukseen (Tarveselvitys).

Hervannan kirjastolla on suuri potentiaali olla merkittävä julkinen tila, koska ensinnäkin se on lähellä oleva kirjasto suurelle

määrälle ihmisiä. Ja toiseksi Hervannassa asuu ja vierailee päivittäin hyvin heterogeeninen joukko väkeä. Kaikki kulttuuriryhmät ovat edustettu Hervannassa. Kirjasto on keskeisellä sijainnilla. Sinne on helppo kulkea autolla, pyörällä ja kävellen. 2021 vuodesta lähtien ratikka pysähtyy aivan kirjaston eteen. Tulevaisuudessa suurempi joukko ihmisiä kulkee aivan kirjaston editse.

4.2 ARVOTULKINTA

Kuten jo aikaisemmin on todettu, kirjastorakennuksen julkisivut ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat. Ne ovat myös käytännössä suojeltu asemakaava- ja yleiskaavatasolla. Vanhaan rakennukseen suunniteltaessa uutta käyttöä, on se tehtävä ymmärtäen rakennuksen ominaispiirteitä. Hervannan kirjaston kohdalla umpinaiset julkisivut asettavat reunaehdot. Pienin ikkunoin varustetulle julkisivulle ei voi suunnitella toimintaa, joka kaipaa näkymiä ulos.

Kirjastorakennuksen sisätilat ovat keskenään eri arvoisia. Ensimmäisen kerroksen tiloista arkkitehtonisesti arvokkainta on suurien ikkunoiden ja ulkotilojen välinen yhteys. Sisätilat ovat tavanomaisia, jokapäiväistä käyttöarkkitehtuuria. Paloaseman suuri kalustohalli on vain muisto. Nuorisotilat, jotka ovat parhaiten säilyneet alkuperäisessä asussaan, ovat sokkeloiset ja arkkitehtonisesti melko vaatimattomat. Pietilän Branderin kahvilan sisustus on menettänyt hohdokkuutensa siinä vaiheessa, kun se on siirretty edellisestä paikasta, ja kaunis kirkkaalla lakkalla käsitelty puupinta on peittomaalattu eri värein. Rakennuksen ensimmäistä kerrosta voi muuttaa vapaasti.

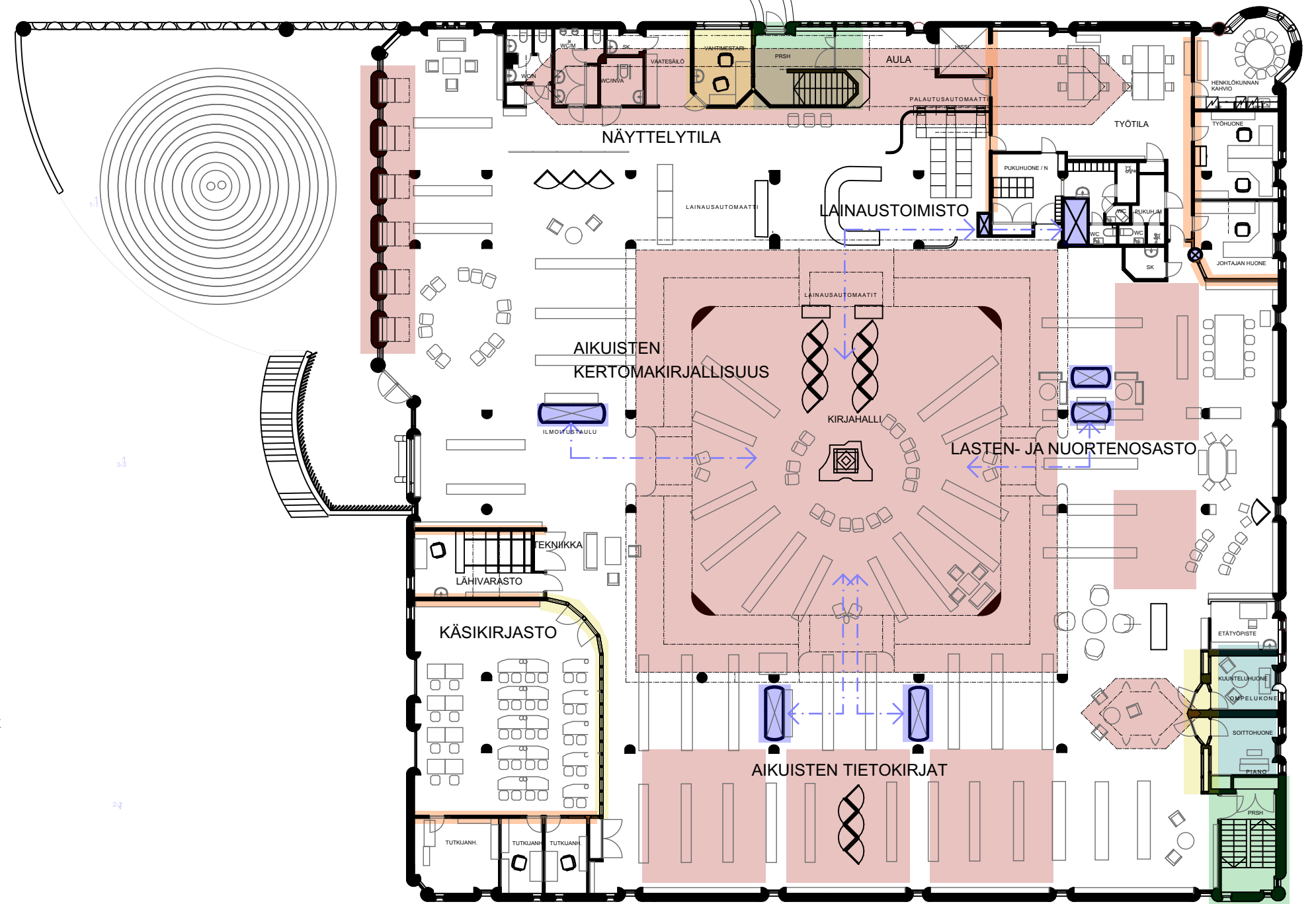
Kirjaston toinen kerros on merkittävä tila. Se on arkkitehtonisesti erityislaatuinen. Pietilät suunnittelivat sen hervantalaisten yhteiseksi olohuoneeksi. Se on yhdessä kirkkosalin kanssa Hervannan parhaiten suunniteltu julkinen sisätila (Koponen, 2019). Pietilöiden arkkitehtuurille tyypillisesti, kirjastosali on kokonaistaideteos, jossa kaikki yksityiskohtia myöten on suunniteltu samaan harmoniseen muotokieleen. Neljällä jalallaan irtonaisesti seisova kupoli, sitä kiertävä luonnonvalo, tai illan pimeyttä, näyttävä käytävä, ovat tilan arkkitehtoninen sydän. Kirjastosali rakentuu sen ympärille. Arkkitehtonisesti merkittävää on myös värisävyt ja tunnelma. Värit ovat rauhoittavia. Kirjasto kylpee modernissa valossa ja vaaleudessa. Kirjastossa huokuu perinteisen kirjastosalin pyhyys, positiivisessa mielessä. Se on kirjataivas, jonne mennään pakoon muita arjen kiirei-

tä. Hyllyrivien välissä kulkija on yhä innokas tekemään löytöjä.

Kupolin alla oleva keidas tuo häivähdyksen itämaista tunnelmaa. Suihkulähdettä ympäröivien viherkasvien puuttuminen on heikentänyt alkuperäistä tunnelmaa.

Kupolia ja käytävää lukuun ottamatta kirjastosali on liian matala. Salia kiertävä massiivinen alakattorakenne hälventää tilallista vaikutelmaa. Samaten joistakin paikoista huomaa, että suunnitelmasta puuttuu viimeinen silaus. Vai onko tilaohjelma ollut liian tiukka, koska kaikille toiminnoille ei ole löytynyt sopivaa paikkaa. Yleisö-WC-tilojen ja näyttelytilojen yhteys lyhtymäiseen rakenteeseen on väistämättä erikoinen. Kattomaailma ei pääse oikeuksiin, koska on takana ja 'pimennossa'. Näyttelytilojen sijaitseminen suoraan WC-ovien edessä ei myöskään ole luontevaa.

Kirjastosalin, koko toiseen kerrokseen, kohdistuvat muutokset ovat tehtävä hellävaraisesti ja Pietilöiden arkkitehtuuria kunnioittain. Kokonaistaideteokselle on tyypillistä, että liian erilaisen elementtien tuominen tilaan, voi tehdä suuren särön koko teokseen.

Kirjastosalin säilytettävät ja korostettavat puolet:

ARKKITEHTONINEN PERUSTE:

	Jätettävä ennalleen: Kattomaisema: Lyhtyrakenteet, kuji käytävä yläikkunoiheen, "tasakatto
	Vältettävä muutoksia: Vitriini, puupilarinen lasiseinä, vaht koppi lasiseinä rakenteineen
	Harkittava tarkkaan poistamista: Väliseinien yläikkunat (tilan jatkum efekti)

TEKNINEN PERUSTE:

	Palo-osastoidut porrashuoneet. (Myös arkkitehtonien peruste)
	Ääneneristetyt huoneet
	Hormit; apukerroksista tulevien rei muuttaminen hankalaa

4.3 SUUNNITELMA

Kirjaston toiminnallinen ongelma on, että se on jouduttu paloaseman ja korttelipoliisin vuoksi suunnittelemaan rakennuksen toiseen kerrokseen. Kirjastoon kulkeminen on tapahtunut kapealta ja varjoiselta käytävältä. Sattumalta sinne eksyminen on ollut vähäisempää. Vaikka kirjasto on nykyisin selkeämmin erottuva katukuvassa, lehtilukusalin ja tietotorin sijaitessa ensimmäisen kerroksen kulmauksessa, toiminnallinen ja tilallinen yhteys kirjastosaliin on olematon. Kulku tapahtuu palo-osastoidun portaikon kautta. Portaikko itsessään on huonokulkuinen. Askelman nousu on liian suuri suhteessa etenemään, ja portaissa ei ole lepotasoa. Portaات eivät nouse suoraan saliin, vaan sisään-tulo saliin tapahtuu kiertämällä kulman ympäri. Yhteyttä toiseen kerrokseen on hyvä miettiä uudelleen.

Myös houkuttelevuuden kannalta kirjaston sisäänkäynnin paikka on mietittävä uudelleen. Kirjaston halutaan olevan näkyvämpi katukuvassa. Nykyisien ravintolan ja pubin lasiaukkoi-set ikkunat ja ovet toisivat kirjastolle enemmän näkyvyyttä ja näyteikkunamaisen paikan Hervannan keskustassa. Kirjaston pääsisäänkäynti siirretään nykyisen ravintolan kohdalle. Suunnitelmassa ravintolan ja pubin paikalle tuodaan kirjaston oheistoimintana houkutteleva Fab lab eli kaupunkiverstas.

Koko kirjastorakennuksen toiminnallisuutta on kehitettävä. Rakennuksessa liikkuminen on horisontaalista ja kerroksien välinen yhteys on ollut heikko. Kirjastosaliin on kuljettu vain yhtä reittiä pitkin. Luonteva paikka kerroksien väliselle yhteydelle on rakennuksen keskeltä. Suunnitelmassa välipohjaan puhkais-

taan kupolin kokoinen aukko. Itämainen keidas säilyy, mutta se siirtyy ensimmäiseen kerrokseen. Keitaan suihkulähde ja sitä ympäröivät tuolit säilytetään alkuperäisessä asussaan. Keitaalle symboliset palmupuut palautetaan ympärille. Keitaan ympärille rakentuu vihersaari, joka on nostettu kahden istumatason verran ylemmäs lattiatasosta. Vihersaaren ympärille muodostuu istumaportaat, jotka taipuvat vapaamuotoiseen oleskeluun tai tapahtuman porrastetuksi katsomoksi. Keitaasta nousee molemmin puolin näyttävät portaat toiseen kerrokseen.

Kehityssuunnitelman tärkeimpänä tavoitteena on tehdä kirjastosta matalan intensiteetin kohtaamispaikka. Kirjaston sisätilat voidaan nähdä monimuotoisena kaupunkitilana, joka mahdollistaa vapaamuotoisen oleskelun, mutta myös tapahtumien järjestämisen. On tärkeätä suunnitella tila, jossa ei ole ennalta määriteltäjä tarkkoja raameja. Tätä varten kirjasto tarvitsee avaran ja ison tilan, joka on muokattavissa. Suunnitelmassa ensimmäinen kerros muuntuu virtaavaksi kansalaisten kohtaamispaikaksi. Kirjaston saavutettavuutta parannetaan myös avaamalla kulkuyhteys puistoon, joka on tärkeä osa Pietilöiden suunnittelemaa sisä- ja ulkotilojen sarjaa. Korotettu keskusaukio estää kuitenkin kirjaston toimimisen pelkkänä kulkureitinä.

Välipohjan puhkaiseminen on rakennuksen sisätilojen luonteelle suuri muutos. Muutos on kuitenkin rakennuksen toiminnallisuudelle tarpeellinen. Arkkitehtonisesti tilasta tulee korkea ja juhlava. Aukkoa kiertää käytävä, josta voi myös seurata alakeran tapahtumia. Vaikka Pietilöiden arvokkaaseen kirjastosaliin

kosketaan, tilasta tulee virtaavampi ja kerroksien välinen yhteys paranee huomattavasti. Pietilöiden rauhallinen värimaailma säilyy. Kirjastosaliin johtavat uudet portaat ovat pyöreät, koska Pietilöiden muotokieleen ei olisi sopineet suorat portaat. Portaات erottuvat kuitenkin selvästi uutena kerrostumana eivätkä yritä naamioitua osaksi vanhaa tyyliä.

Keskusaukion suunnittelu ohjaa muiden tilojen jäsentymistä ympärille. Ensimmäinen kerros on sosiaalisempi ja meluisampi tila, joten luontevasti kahvila ja uutistori liittyvät osaksi avaraa tilaa. Kahvila on suosittu kirjastojen oheistoiminto. Kirjasto ja kahvila tukevat toimintoina toisiaan ja yrittäjä hyötyisi tilanteesta, kun kirjasto vetää asiakkaita kahvilaan, ja päin vaistoin. Uutistorin lehtihyllyt ovat niin matalia, että tilaan ei synny seinämäisiä elementtejä. Kahvila ja uutistori ovat matalan intensiteetin kohtaamispaikkoja. Lehteä voi lukea kahvikupposen ääressä, ja samalla seurata mitä muuta ympärillä tapahtuu.

Lastenosasto siirretään houkuttelevana toimintona ensimmäiseen kerroksen entisen Cupolan tiloihin. Lastenosaston yhteydessä on ryhmätyötila, joka soveltuu syntymäpäivien järjestämiseen ja erilaisiin pienempiin kokoontumisiin. Ryhmätyötilassa on keittiö, jossa voi myös esimerkiksi järjestää kokkikouluja.

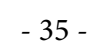
Houkuttelevia oheistoimintoja tulee lisää kuten, jo mainittu, Fab lab ja ompelunurkkaus. Fab lab on kaupunkiverstaspaikka, jossa kuka vaan saa vapaasti pienvalmistaa omia tuotoksiaan. Esimerkiksi 3d-tulostaa ja laserleikata. Osana tätä kaupunki-

verstasajatusta on ompelutila, jossa voi leikata kankaita, ommella koneella tai käyttää saumuria. Kaupunkiverstastilat voivat tehdä yhteistyötä kansalaisopiston kanssa.

Henkilökunnan toimisto ja sosiaalitytöt keskitetään rakennuksen pohjoissivulle. Samalla myös kirjaston entinen pääsisäänkäynti jää ainoastaan henkilökunnan käyttöön. Tämä selkeyttää sisäistä liikennettä, koska päivän mittaan kirjastojen välillä kulkee lähetyksiä.

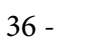
Tietotori siirtyy kirjaston lehtienlukusalin kohdalle. Tietotorin on luonteva olla lähellä palvelupistettä, koska henkilökunta auttaa tietokoneiden kanssa ja järjestää kursseja.

1.kerros, mittakaava 1:200

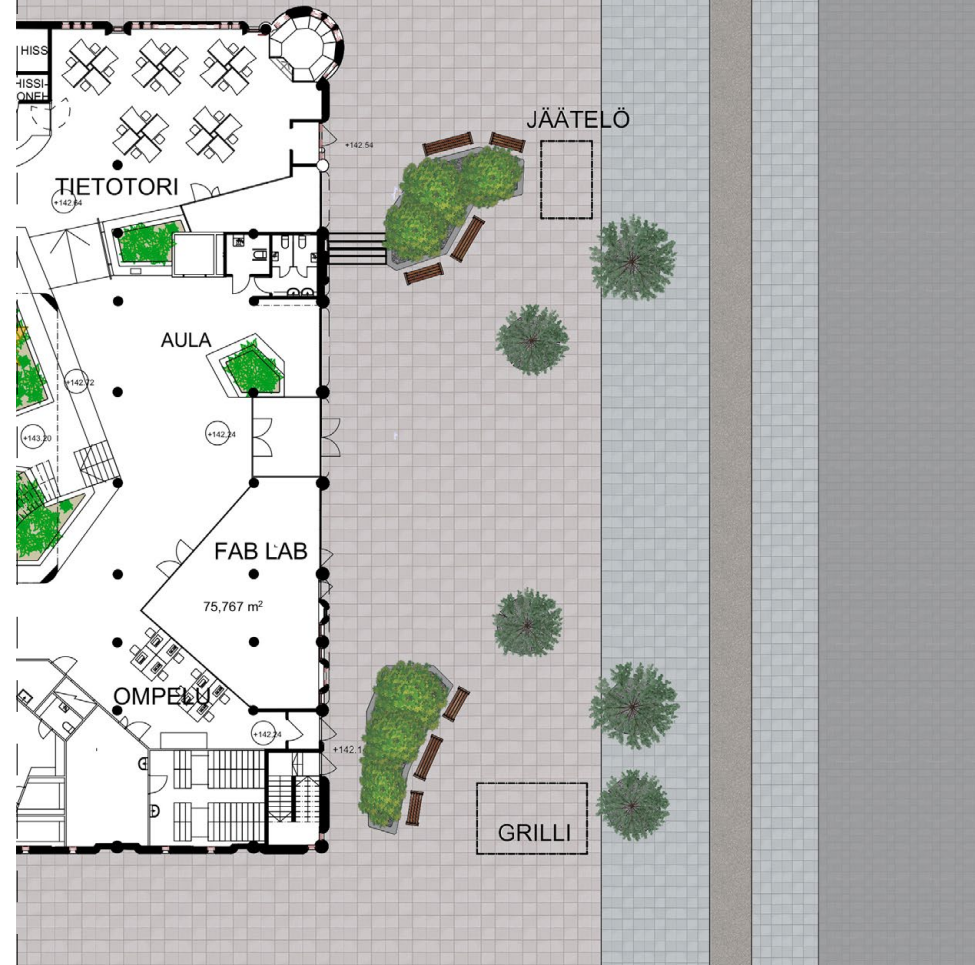
Rakennuksen pohjoissivun suuntainen lyhtyrakenne on ollut pimennossa ja sen arkkitehtuuri pääsee paremmin oikeuksiin, kun yleisö-WC-tilat siirretään nykyisen lähivaraston kohdalle. Lähivarasto siirtyy monitoimitilan takahuoneisiin.

2.kerros, mittakaava 1:200

Pihasuunnitelma

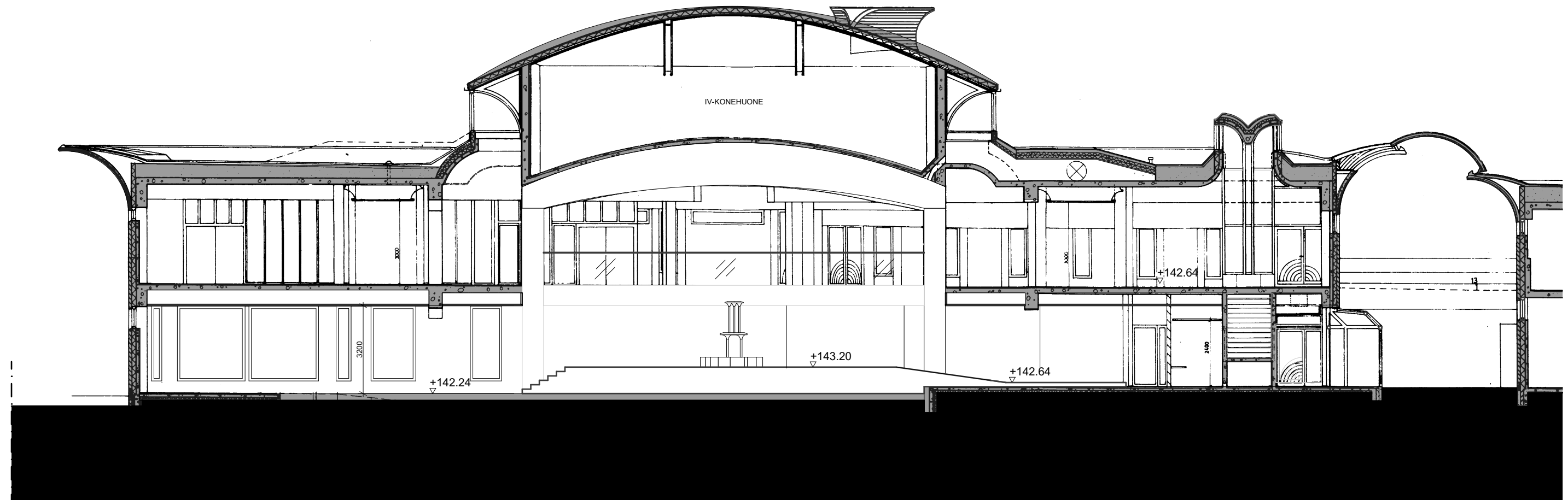
1.kerros, mittakaava 1:200

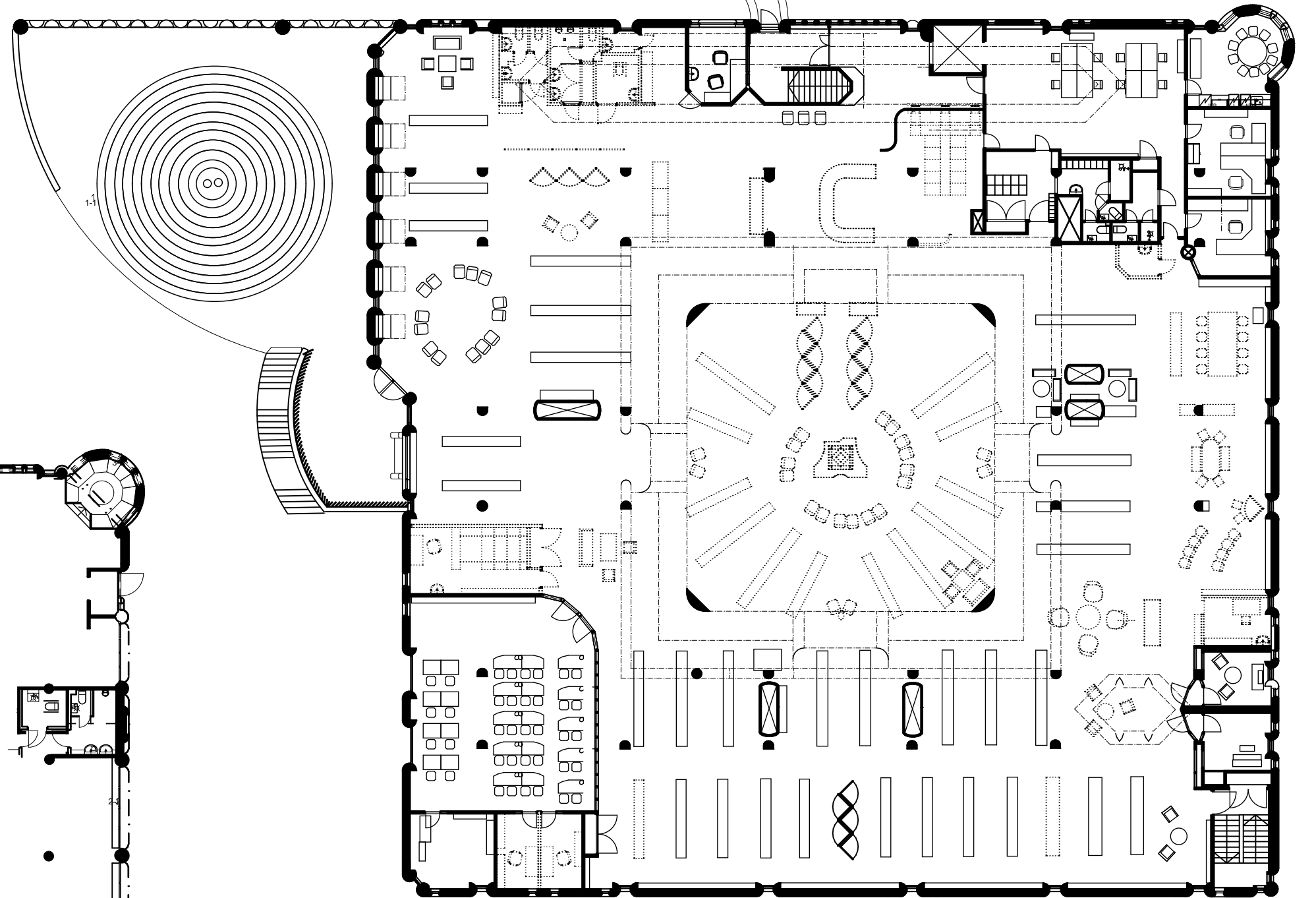
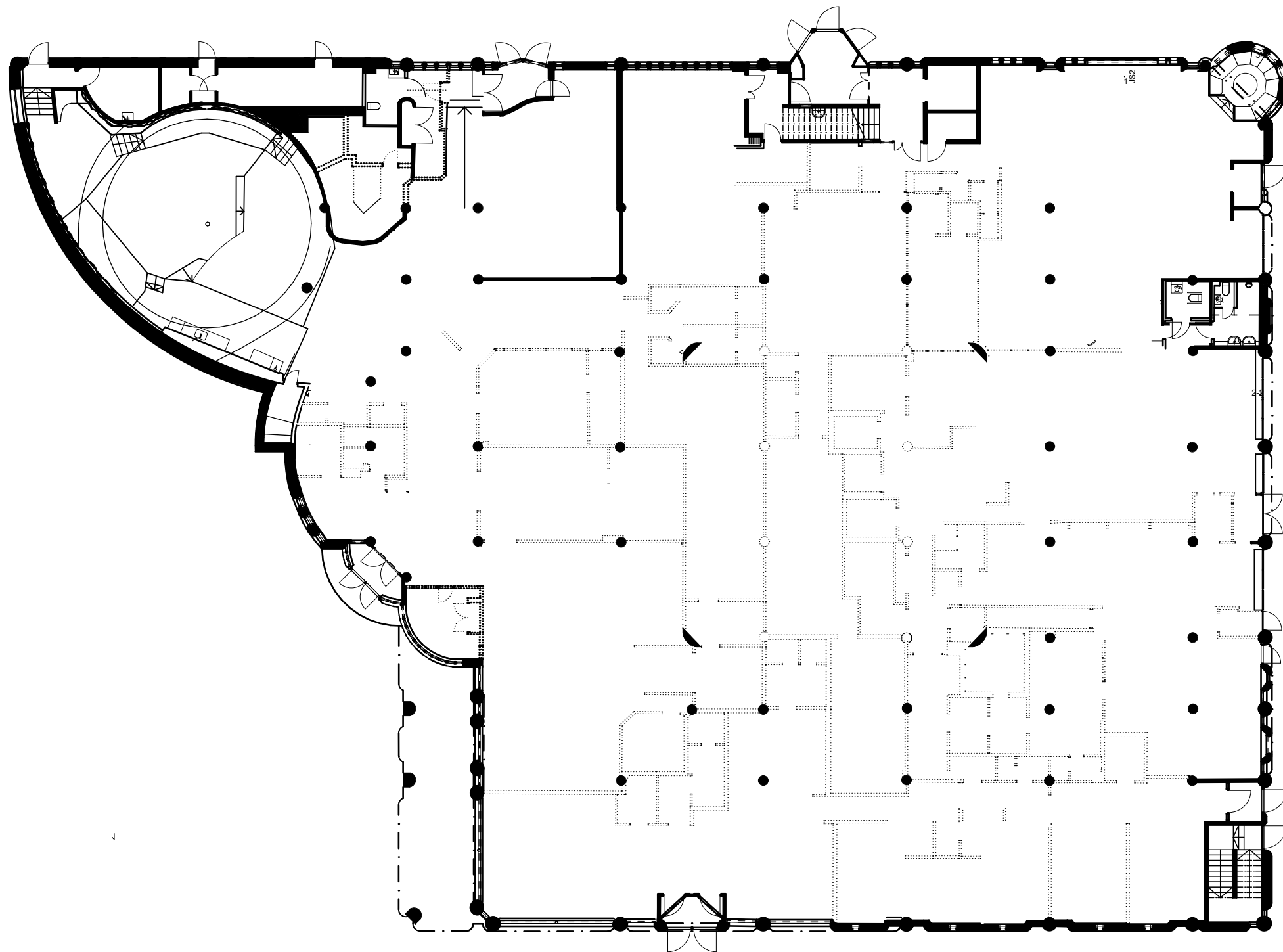
Kirjastorakennuksen houkuttelevuutta ja saavutettavuutta parannetaan suunnittelemalla kadun puoleinen piha osaksi kaupunkiympäristöä.

Leikkaus

mittakaava 1:150

Durkupiirustus
1.kerros, mittakaava 1:250

Durkupiirustus
2.kerros, mittakaava 1:250

4.4 VISUALISOINTIKUVA

5 LOPUKSI

Hervannan kirjasto saa uuden suunnan tuleviksi vuosiksi. Suunnitelmassa kirjasto vastaa paremmin aikansa odotuksia monikulttuurisen ja moniarvoisen yhteiskunnan tiedonlähteenä ja kohtaamispaikkana.

Kehityssuunnitelma todisti myös, että kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus taipuu uuteen käyttötarkoitukseen. Vaikka julkisivut säilyivät ennallaan, kirjaston sisätilat saivat mielenkiintoisen ja tilallisesti vaihtelevan ympäristön.

Hervanta sai myös uuden merkittävän kaupunkitilan, joka houkuttelee väkeä kaikista eri kulttuuriryhmistä. Kirjasto yhdistää puiston ja katutilan mielenkiintoiseksi ulko- ja sisätilojen jatkumoksi.

LÄHTEET

Kirjat ja tutkimukset:

Aaltonen, H (2009). Kirjavarastosta olohuoneeksi: yleisten kirjastojen tilojen historiaa, teoksessa: Mäkinen, I. (toim.), Suomen yleisten kirjastojen historia. BTJ Kustannus. Helsinki.

Koponen, O-P. (2008). Hervannan keskusakseli ja myytti Reima Pietilän arkkitehtuurin suomalaisuudesta. Teoksessa Raili ja Reima Pietilä Modernin arkkitehtuurin haastajat. Suomen rakennustaiteen museo. Aldus Oy. Lahti.

Norri, M-R. (1985).(toim), Pietila. Modernin arkkitehtuurin valimaastoissa. SRM, Helsinki

Närhi, M. (1993). Hervanta Vuorenpeikkojen maa. Tampere.

Quantrill, M (1987). Reima Pietila. Otava, Helsinki

Haastattelut:

Hakanen, Liisa. Hervannan kirjastonjohtaja 1977-2007. 2.1.2019.

Martikainen, Tuula. Metson kirjastonjohtaja 1986-2006. 29.11.2018.

Internet:

Aabø, S. & Audunson, R. A. (2012). Use of library space and the library as place, Library & Information Science Research, Vol. 34(2), pp. 138–149.

Audunson, R. (2005). ”The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places”, Journal of Documentation, Vol. 61 Issue: 3, pp.429-441

Rauhala, T. (2015). Diplomityö: Kirjasto kohtaamispaikkana – kuinka arkkitehtuuri voi tukea myöhäismodernia yhteisöllisyyttä kirjastossa. (Diplomityö). Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto (nyk. Tampereen yliopisto), talouden ja rakentamisen tiedekunta. <http://URN.fi/URN:NBN:fi:tty-201604073780>

Talitplc. The arena library is to produce local cohesion. (Haettu 15.1.2019): <https://modelprogrammer.slks.dk/en/challenges/zones-and-spaces/the-library-as-a-meeting-space/>

Tolonen, P. (2018), Tutkija: Tulevaisuuden kirjaston luksus-tuote on hiljaisuus. (Haettu 20.2.2019) <http://kirjastolehti.fi/artikkelit/tutkija-tulevaisuuden-kirjaston-luksustuote-on-hiljaisuus/>

Lehdet:

Aamulehti (1988). s. 8. Hervannan toimintakeskus valmistuu myöhässä - Lääkärit pääsevät ensimmäisinä sisään. 4..8.1988

Aamulehti (1989). Suihkulähde solisee Hervannan kirjastossa. 7.3.1989.

Helsingin Sanomat (2019). Oodi muutti kirjastovirkailijat lii-kennepoliiseiksi – Oi kirjastolaitos, älä tee itsemurhaa. Saata-vissa (viitattu 12.4.2019): <https://www.hs.fi/blogi/majander/art-2000006067773.html>

Pietilä R. ja R. (1979). Vapaa-aikakeskus, seurakuntakeskus ja liikekeskus. Hervanta, Tampere. Arkkitehti 5-6/1979. Suomen Arkkitehtiliitto. Helsinki.

Pietilä R. ja R (1989). Hervannan toimintakeskus, Tampere. Arkkitehti 8/1989. Suomen Arkkitehtiliitto. Helsinki.

Arkistot:

<https://tapsa.tampere.fi/>
digitoidut pääpiirustukset

Hervanta-kokoelma
Lehtileikkeet

Hervannan kirjaston arkisto
Valokuvat

Muut:

Tarveselvitys, Hervannan toiminta- ja vapaa-aikakeskuksen perusparannuksen tarveselvitys. (Haettu 4.10.2018). [http://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Sivistys_ja_kulttuurilau-takunta/Kokous_12102017/Hervannan_toiminta_ja_vapaaai-kakeskuksen\(37144\)](http://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Sivistys_ja_kulttuurilau-takunta/Kokous_12102017/Hervannan_toiminta_ja_vapaaai-kakeskuksen(37144))